

Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně

Provozně ekonomická fakulta

Ústav podnikové ekonomiky

MOŽNOSTI VYUŽITÍ DOTACÍ V MALÉ RODINNÉ FARMĚ

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Prof. Ing. Věra Bečvářová, CSc.

Vypracovala:

Anna Hegerová

Brno 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod odborným vedením Prof. Ing. Věry Bečvářové, CSc. s použitím literatury, kterou uvádím v seznamu.

V Brně dne 17. května 2007

.....
Anna Hegerová

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat Prof. Ing. Věře Bečvářové, CSc., vedoucí bakalářské práce, za odbornou konzultaci, metodické vedení, rady a připomínky, kterých jsem využila při zpracování této bakalářské práce.

Abstract

The bachelor work deals with the evaluation of possibilities of the small family farm, which wants to take and employ subsidies for the agrarian sector in the framework of the common agricultural policy of the European Union. For that purpose the changes of corporate environment in this segment are defined and the system of support of agriculture during the process of the CR to the EU are analyzed.

In the framework of the own work the concrete family farm is analyzed from the point of view of production and economic results as well as the subsidies influences on farms` gained results. On this basis the possibilities of the future farm development are discussed there.

Conclusions utilize the SWOT analysis, which is employed for interpretation of total findings. It is provided on the basis of results of own work interpretation general economic standing farm and turned up the possibilities of next farm development at play on existing system subsidies with a view to getting higher economic results and increasing the whole family farm status.

Key words: agrarian segment, subsidies, family farm, common agricultural policy.

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na ověření možností malé rodinné farmy získat a využít dotace poskytované do agrárního sektoru v rámci pravidel společné zemědělské politiky EU. Za tím účelem jsou charakterizovány změny podnikatelského prostředí v tomto sektoru a analyzován systém podpor v zemědělství v období vstupu ČR do EU.

Vlastní práce se zabývá analýzou konkrétní rodinné farmy z hlediska výrobního zaměření a ekonomických výsledků a specifikací vlivu dotací na dosahovaný výsledek zkoumaného podniku. Na tomto základě jsou zkoumány možnosti dalšího rozvoje farmy.

Pro vyhodnocení celkových poznatků je na závěr práce využita SWOT analýza, která umožnila na základě výsledků vlastní práce vyhodnotit celkovou ekonomickou situaci farmy a možnosti jejího dalšího rozvoje při využití daného systému dotací s cílem dosáhnout vyšších hospodářských výsledků a zvýšit životní úroveň celé rodinné farmy.

Klíčová slova: agrární sektor, dotace, rodinná farma, společná zemědělská politika.

Obsah:

1	Úvod.....	6
2	Cíl práce a metodika	8
3	Literární přehled	10
3.1	Malé farmy v podnikatelské struktuře českého zemědělství	10
3.1.1	Pozemková reforma v roce 1919	10
3.1.2	Pozemkové reformy po roce 1945	11
3.1.3	Zemědělství v letech 1949 – 1989	11
3.2	Ekonomická reforma a její realizace v zemědělství po r. 1989	12
3.2.1	Obnova vlastnických vztahů v zemědělství.....	12
3.2.2	Výsledky transformačních procesů ve změnách využití půdního fondu v současné podnikatelské struktuře v zemědělství.....	13
3.2.3	Definice podnikání v zemědělství.....	16
3.2.4	Definice drobného podnikatele	17
3.3	Společná zemědělská politika EU jako rámec podnikání v zemědělství.....	17
3.3.1	Východiska a cíle společné zemědělské politiky.....	17
3.3.2	Strukturální politika jako součást SZP	18
3.4	Uplatnění nástrojů typu necenové podpory v rámci SZP	21
3.4.1	Přímé platby	21
3.4.1.1	Jednotná platba na plochu (SAPS).....	21
3.4.1.2	Národní doplňkové platby (TOP-UP).....	22
3.5	Podpory v rámci strukturální politiky EU.....	22
3.5.1	Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“	23
3.5.2	Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP).....	24
3.5.2.1	Méně příznivé oblasti a oblasti s environmentálními omezeními	24
3.5.2.2	Agroenvironmentální opatření (AEO)	25
3.5.2.3	Předčasné ukončení zemědělské činnosti	27
3.5.2.4	Zakládání skupin výrobců.....	28
3.5.2.5	Lesnictví.....	29
3.5.3	Program LEADER	30
4	Charakteristika zkoumané rodinné farmy	32
4.1	Vznik a lokalizace.....	32
4.2	Okolnosti založení rodinné farmy.....	33
4.3	Zaměření a struktura činnosti.....	33
4.4	Konkurenceschopnost farmy v produkci mléka	34
4.5	Farma v dodavatelsko-odběratelských vztazích	36
4.6	Výroba mléka v hospodářských výsledcích farmy	38
4.6.1	Užitkovost a produkce	38
4.6.2	Tržby za mléko v příjmech farmy.....	39
5	Dotace jako další zdroj příjmů rodinné farmy	41
5.1	Možnosti využití dotací v období 2004 – 2006	41
5.2	Výpočet podkladů pro žádost o dotace podle pravidel a podmínek roku 2006 dané rodinné farmy	45
6	Předpoklady a možnosti dalšího rozvoje zkoumané rodinné farmy	46
6.1	Silné stránky, slabé stránky, příležitosti a ohrožení.....	46
6.2	Strategie	47
	Celkově k získaným poznatkům:	51
7	Seznam použité literatury	52

1 Úvod

Rysem současného zemědělství je skutečnost, že tradiční zemědělec jako výrobce základních surovin pro potravinářskou i nepotravinářskou výrobu je ve stále větší míře vystavován konkurenčním tlakům rozšiřujícího se světového trhu potravin a ztrácí svůj původně rozhodující vliv na vývoj tohoto trhu. Často proklamovaná teze o pouze relativní samostatnosti odvětví a o vzájemné podmíněnosti rozvoje zemědělství a ostatních sektorů v rámci ekonomiky dostává své konkrétní obrysy ve výrazných strukturálních změnách, které stále častěji determinují podmínky dalšího rozvoje zemědělského podniku.

Změny v chápání zemědělství od původně jednoznačného vymezení jeho úlohy při zajištění dostatku potravy pro obyvatelstvo až po jeho multifunkční pojetí v současném období jsou výsledkem dlouhodobého vývoje nejen tohoto odvětví v rámci ekonomiky, ale celkového vývoje v utváření podmínek samotné existence lidské společnosti. Proces formování celého potravinového hospodářství spojeného s výrobou, zpracováním a realizací produktů vycházejících ze zemědělské výroby se v současném období dotýká již podstatně širšího segmentu ekonomiky, než jsou původní odvětví samotné zemědělské prvovýroby. Zemědělství neexistuje a nefunguje „samostatně“, má řadu podstatných interakcí s ostatními částmi národní i světové ekonomiky. Projevuje se např. v dostupnosti, kvalitě a cenách vstupů, v úrovni technologií a techniky stejně jako v kvalifikaci pracovníků, v úrovni příjmů obyvatelstva a jeho spotřebitelských preferencí. Ovlivňuje jak nabídkovou, tak i poptávkovou stránku trhů fungujících v rámci tohoto potravinově zaměřeného segmentu. Efektivnost výroby a kvalita vstupů pro zemědělskou výrobu stejně jako úroveň a stupeň finalizace zemědělských produktů v navazujících fázích zpracování, jejich adjustace, distribuce a obchod tak přispívají k pozitivní, ale i k negativní odezvě v možnostech uplatnění zemědělských produktů na domácím i zahraničním trhu.

O tom v jakém rozsahu (a zda vůbec) budou půda a další výrobní faktory využívány právě pro výrobu zemědělských produktů v konkrétních lokalitách již zdaleka nerozhoduje sám zemědělec, a to zpravidla ani v případech, kdy má z hlediska zemědělské výroby vhodné agroekologické a další podmínky pro dosažení vysoké produktivity faktorů, které by mu v podmínkách dokonale konkurenčního prostředí umožnily úspěšně se prosadit se svou produkcí na trhu.

Výrobce zemědělských produktů již nerozhoduje o svém výrobním programu nezávisle a to ani přesto, že vývoj zemědělství v poslední čtvrtině dvacátého století byl díky uplatnění špičkových technologií a vysoce výkonných odrůd a plemen (zejména

v hospodářsky vyspělých zemích) spojován s výraznou akcelerací růstu zemědělské produkce. Jeho role, možnosti i příležitost stále silněji závisí na podmínkách vytvářených celou škálou trhů a ovlivňovaných tržní strukturou podstatně širšího okruhu odvětví národní i světové ekonomiky vzájemně propojených v rámci agrobiznisu.

Tyto změny, zejména procesy globalizace a integrace zasahující celou škálu odvětví zapojených do výroby potravin, se promítají do podmínek agrárních trhů. Přesto především biologický charakter zemědělské výroby, specifické vlastnosti zemědělských komodit i fyziologické limity spotřeby potravin ovlivňují nejen formování agrárních trhů, ale znamenají i určité riziko pro ekonomické chování a rozhodování všech navazujících článků ve výrobě a distribuci potravin.

Změna podnikatelského prostředí ovlivňuje celou podnikatelskou základnu v zemědělství ať již se jedná o velké společnosti převážně typu akciových společností nebo družstev, velké nebo střední zemědělské podniky, ale i malé rodinné farmy, které vznikly počátkem devadesátých let dvacátého století v rámci procesů transformace českého zemědělství.

O tom, jaké možnosti a cesty rozvoje má před sebou dnešní malá rodinná farma a jak lze využít podpor ve formě systému dotací v rámci zemědělské politiky hovoří předložená bakalářská práce.

2 Cíl práce a metodika

Cíl práce

Cílem bakalářské práce je ověřit možnosti malé rodinné farmy získat a využít dotace poskytované do agrárního sektoru v rámci pravidel společné zemědělské politiky Evropské unie (EU). Za tím účelem charakterizovat změny podnikatelského prostředí a systém podpor v zemědělství se zaměřením na období vstupu České republiky (ČR) do EU.

Ve vlastní práci je úkolem charakterizovat konkrétní rodinnou farmu z hlediska výrobního zaměření i ekonomických výsledků a specifikovat vliv dotací na dosahovaný výsledek zkoumaného podniku a možnosti dalšího rozvoje.

Hlavní důvod, proč jsem si zvolila toto téma, je skutečnost, že jsem jedním z členů rodinné farmy, která je předmětem zkoumání v rámci této bakalářské práce. Z vlastní zkušenosti vím, jak velmi obtížné je udržení chodu celé farmy od fyzické, přes časovou, až po finanční náročnost. Jako studentka Provozně ekonomické fakulty MZLU bych proto ráda uplatnila získané vědomosti a přispěla k řešení konkrétních problémů s ohledem na možnosti budoucího rozvoje farmy při využití finančních zdrojů, které nabízí současný systém podpory zemědělství v rámci společné zemědělské politiky EU.

Metodika řešení

Naplnění daného cíle bakalářské práce vyžadovalo rozdělit celkovou problematiku do několika vzájemně navazujících a podmiňujících se kroků řešení:

- pro vymezení obecného rámce umožňujícího charakterizovat východiska, souvislosti a změny podnikatelského prostředí v zemědělství a postavení malé rodinné farmy v podnikatelské struktuře včetně podmínek a změn jejího vývoje v rámci rozhodujících reforem českého zemědělství jsou využity první dvě části literárního přehledu,
- charakteristice ekonomického rámce, tj. především základním principům tvorby a vývoje společné zemědělské politiky EU a rozhodujícím ekonomickým nástrojům, které jsou v rámci reformující se agrární politiky využívány v posledním období v podmínkách českého zemědělství, je věnována další část literárního přehledu; v souladu s cílem práce je pozornost zaměřena především na ty typy podpor resp. dotací, které se vztahují k tzv. necenové podpoře a možnostem realizace strukturální politiky v jednotlivých okruzích SZP,

- vlastní práce je v souladu se zadáním rozdělena na dva základní okruhy, a to na charakteristiku rodinné farmy, která je předmětem analýzy v rámci zadané práce a na charakteristiku jednotlivých typů dotací, které mohou sloužit jako další zdroj příjmů farmy; rodinná farma je v práci charakterizována z hlediska vzniku, lokalizace, okolností založení, analyzováno je zaměření a struktura činnosti, postavení v dodavatelsko-odběratelských vztazích a dosažené hospodářské výsledky. V části zaměřené na podrobnější analýzu dotací je uveden přehled základních dotací a zkoumány možnosti jejich využití farmou (teoretické hledisko), dokumentován objem a struktura již vyplacených dotací za rok 2004-2006 (praktické hledisko) a v závěru také vypočten nárok plateb dotací podle zadaných pravidel,
- pro vyhodnocení celkových poznatků je na závěr práce využita SWOT analýza, která na základě výsledků vlastní práce přehledně hodnotí a shrnuje celkovou situaci farmy a zároveň uvádí doporučení pro další možný rozvoj farmy s cílem dosáhnout vyšších hospodářských výsledků a zvýšit životní úroveň celé rodinné farmy.

Jako podklady pro vypracování této bakalářské práce byla použita literatura a internetové zdroje uvedené v seznamu literatury. Informace o farmě byly čerpány z interní daňové evidence farmy, vedené pro účely výpočtu daně z příjmu fyzických osob.

Bakalářská práce byla zpracována v rámci Výzkumného záměru PEF MZLU MSM 6215648904 Česká ekonomika v procesech integrace a globalizace a vývoj agrárního sektoru a sektoru služeb v nových podmínkách evropského integrovaného trhu jako součást řešení tématického směru 04 Vývojové tendence agrobusinessu, formování segmentovaných trhů v rámci komoditních řetězců a potravinových sítí v procesech integrace a globalizace a změny agrární politiky.

3 Literární přehled

3.1 Malé farmy v podnikatelské struktuře českého zemědělství

Vývoj zemědělství a jeho výrobní základny byl v našich zemích až do vzniku samostatného Československa v r. 1918 identický s vývojem zemí západní Evropy. České země, Morava a Slezsko patřily dokonce mezi průmyslově i zemědělsky nejrozvinutější země svazku Rakousko-Uherska. Zemědělství v této etapě bylo možné charakterizovat převážně jako vyspělou zemědělskou malovýrobu.

Výchozí agrární struktura v českých zemích byla dána vývojem v Rakousku-Uhersku. K jejímu formování vedla tzv. „pruská cest“, která byla charakteristická tím, že byly zachovány feudální velkostatky, které se postupně přeměnily ve velkostatky kapitalistické. Na druhé straně existovala velmi malá hospodářství o výměře do 2 ha, která v zásadě nebyla schopna provozovat zemědělskou výrobu pro jinou než osobní spotřebu.

3.1.1 Pozemková reforma v roce 1919

Jak uvádí Bečvářová [1] podstatou první pozemkové reformy nově vzniklého Československého státu byla úprava vlastnických vztahů k půdě tím, že půda přesahující zákonem předem vymezenou výměru (150 ha zemědělské nebo 250 ha veškeré půdy) byla odebrána původním majitelům a následně přidělena novým majitelům, a to za úplatu. Cílem bylo omezit velké pozemkové vlastnictví cizí šlechty, velkých českých pozemkových vlastníků a církve.

Na druhé straně vedla k posílení selských a rolnických hospodářství, která měla být schopna rozvíjet zemědělskou výrobu na moderních principech.

Tato pozemková reforma probíhala až do roku 1939 a vytvořila zcela novou strukturu půdní držby a podmínky pro vznik nové, modernější výrobní základny zemědělství. Pozitivně ovlivnila velikostní strukturu zemědělských podniků, kdy výrazně poklesl počet velmi malých hospodářství do 2 ha ve prospěch větších podniků. Rozhodující podíl (53 %) ve struktuře hospodářství na konci dvacátých let minulého století tvořily zemědělské podniky o výměře 5 až 20 ha zemědělské půdy (z.p.), (selská hospodářství, drobní a střední rolníci), které obhospodařovaly 75 % veškeré zemědělské půdy.

S určitým zpožděním se však i v tomto odvětví projevila světová hospodářská krize (1929-1933), která se projevila poklesem cen zemědělských výrobků a vlivem toho i

akcelerací zadlužení zemědělských hospodářství. Nejvíce postiženy byly právě podniky z velikostní skupiny mezi 2 až 20 ha z.p.

Po obsazení našeho území a zřízení Protektorátu Čechy a Morava v r. 1939 byla agrární politika plně podřízena systému direktivně řízeného hospodářství, tak jak již byl uplatňován v Německu.

3.1.2 Pozemkové reformy po roce 1945

První etapa poválečné pozemkové reformy (1945 – 1947) byla zahájena dekretem prezidenta republiky č.12/1945 „o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa“. Většina zemědělské půdy (71 %) byla přidělena jednotlivcům, přičemž nesměla překročit výměru 13 ha z.p. a to za cenu jednoleté až dvouleté sklizně s možností splátky až 15 let, v odůvodněných případech byla přidělována půda zdarma.

Druhá etapa poválečné pozemkové reformy (1947 – 1949) byla zahájena na základě zákona č. 142/1947 Sb. „o revizi první pozemkové reformy“. Revizi bylo podrobena 967 tis. ha veškeré půdy, z toho 77 % byla půda lesní, která téměř všechna přešla do vlastnictví státu. 56 % zemědělské půdy bylo přiděleno státním statkům, zbývající část byla přidělena ostatním podnikatelským subjektům. Přidělování půdy bylo ukončeno na počátku roku 1949.

3.1.3 Zemědělství v letech 1949 – 1989

Jako již třetí etapa poválečné pozemkové reformy bylo chápáno období kolektivizace zemědělství 1949 – 1960. Podle zákona byla bez ohledu na výměru zabráná státem veškerá půda, na které vlastníci nehospodaří (tj. i pronajatá půdy), nebo půda, která byla ve vlastnictví právnických osob. Kromě toho byla zabráná veškerá půda ve vlastnictví zemědělce a jeho rodinných příslušníků, která přesáhla výměru 50 ha.

Dosud existující agrární struktura byla změněna zásadním způsobem. Rolnická a selská hospodářství v podstatě zanikla. Z jejich majetku byla vytvořena zemědělská družstva nebo státní statky. Majetek původních rolnických svépomocných družstev byl znárodněn. Na konci kolektivizace existovala v českém zemědělství tato struktura:

- jednotná zemědělská družstva (JZD) vzniklá kolektivizací a družstevní podniky typu melioračních družstev,
- státní statky, hospodařící především na státem zkonfiskované půdě a majetku v rámci pozemkových reforem,

- státní podniky biologických a technických služeb,
- minimální počet soukromých hospodářství.

Protekcionismus, který se projevoval ve vztahu k zemědělství v období kolektivizace a snaha o stabilizaci celého tohoto vytvářeného komplexu výroby potravin vykrytalizoval na počátku šedesátých let dvacátého století v koncepci relativně samostatné soustavy plánovitého řízení zemědělství a částečně i zemědělsko-potravinářského komplexu (ZPOK). Při koncipování této soustavy plánovitého řízení zemědělství a ZPOK, která vstoupila v platnost 1. ledna 1967 a s využitím cenových přestaveb a dílčích reforem v zásadě fungovala až do roku 1990, bylo rozhodnuto o odlišné konstrukci cen placených zemědělcům v porovnání s ostatními odvětvími národního hospodářství, které umožňovaly udržovat spotřebitelské ceny potravin na relativně nízké úrovni, přičemž zemědělství bylo podporováno širokou škálou dotací tak, aby výsledky hospodaření vždy umožnily tvorbu zisku ve všech přírodních podmínkách.

3.2 Ekonomická reforma a její realizace v zemědělství po r. 1989

Ekonomická reforma zahájená po roce 1989 považovala za jeden z výchozích principů přechodu k tržnímu hospodářství a jeho fungování obnovení vlastnických vztahů.

3.2.1 Obnova vlastnických vztahů v zemědělství

V zemědělství byla obnova vlastnických vztahů k půdě a ostatnímu zemědělskému majetku realizována v rámci tří procesů [1]:

- restitucí, tj. obnovením vlastnických práv k vyvlastněnému majetku,
- transformací zemědělských družstev,
- privatizací majetku ve vlastnictví státu.

K jednotlivým formám a procesům obnovy vlastnických vztahů:

Restituce

které lze charakterizovat jako proces převodu vlastnického práva státu na fyzické osoby v rámci nápravy křivd způsobených v rozhodném období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990, byly v zemědělství provedeny především zákonem č. 229/1991 Sb. (zákon o půdě) ve znění pozdějších předpisů.

Podle tohoto zákona byla navrácena vlastnická práva k pozemkům v zemědělském a lesním půdním fondu, obytným budovám, hospodářským budovám a jiným stavbám patřícím k původní zemědělské usedlosti, včetně zastavěných pozemků, které přešly na stát nebo družstvo podle některých ze způsobů uvedených v zákoně.

Zákon se vztahoval i na náhrady jiného zemědělského majetku, který byl tvořen živým a mrtvým inventářem a zásobami osiv a sadby.

Oprávněnými osobami byli občané ČR (v případě úmrtí jejich dědicové) s trvalým pobytem na tomto území. Právo muselo být uplatněno do 31. 1. 1993.

Transformace zemědělských družstev

byla nejrozsáhlejší formou obnovení vlastnických vztahů v zemědělství ČR. Družstvo, jako jedna z forem podnikání, bylo jednotně upraveno v obchodním zákoníku. V tomto procesu bylo již zněním zákona preferováno vytvoření podmínek pro vznik rodinných farem, a to zejména při rozdělování vlastního jmění družstev mezi oprávněné osoby, (princip rozdělení: 50 % pro vlastníky půdy, 30 % podle vneseného majetku při vstupu do družstva, 20 % podle let v družstvu odpracovaných). Většina vlastníků však ponechala svou půdu v nově utvářených družstvech vlastníků, na menším rozsahu půdy začaly hospodařit obchodní společnosti (převážně akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným) a podniky fyzických osob. Po roce 1993 proces transformace družstev dále pokračoval zejména změnami podnikových forem. Tyto změny byly převážně motivovány snahou o kapitálovou stabilizaci podniků. Do roku 1998 se více než třetina družstev přeměnila v obchodní společnosti a tyto procesy změn dále pokračují.

Privatizace zemědělského majetku ve vlastnictví státu

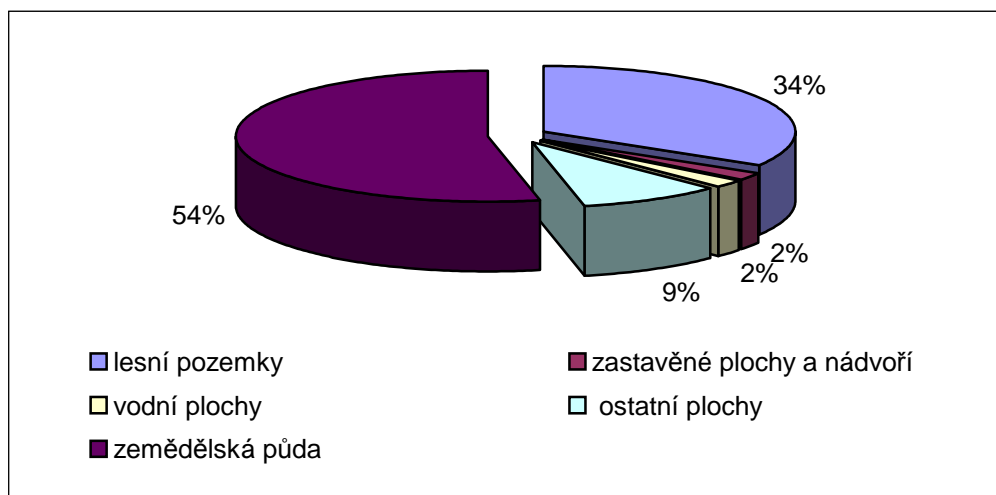
K procesu přeměny státního vlastnictví na vlastnictví soukromé, což byla převažující forma denacionalizace podniků v ostatních odvětvích národního hospodářství, došlo i ve státních podnicích zemědělské prvovýroby (tj. ve státních statcích) a v podnicích potravinářského průmyslu a to podle stejných zásad jako v celé ekonomice.

3.2.2 Výsledky transformačních procesů ve změnách využití půdního fondu v současné podnikatelské struktuře v zemědělství

V současné době má Česká republika 4 264 tis. ha zemědělské půdy (z.p.), zaujímající přibližně polovinu (54 %) celkové rozlohy státu. Na jednoho obyvatele připadá 0,42 ha zemědělské půdy, z toho 0,30 ha půdy orné (o.p.), což je přibližně evropský

průměr. Více než třetinu půdního fondu ČR tvoří lesní pozemky. Struktura půdního fondu je znázorněna na grafu č. 1.

Graf č.1: Struktura půdního fondu ČR v roce 2006

Zdroj: Program rozvoje venkova ČR na období 2007-20013 [10]

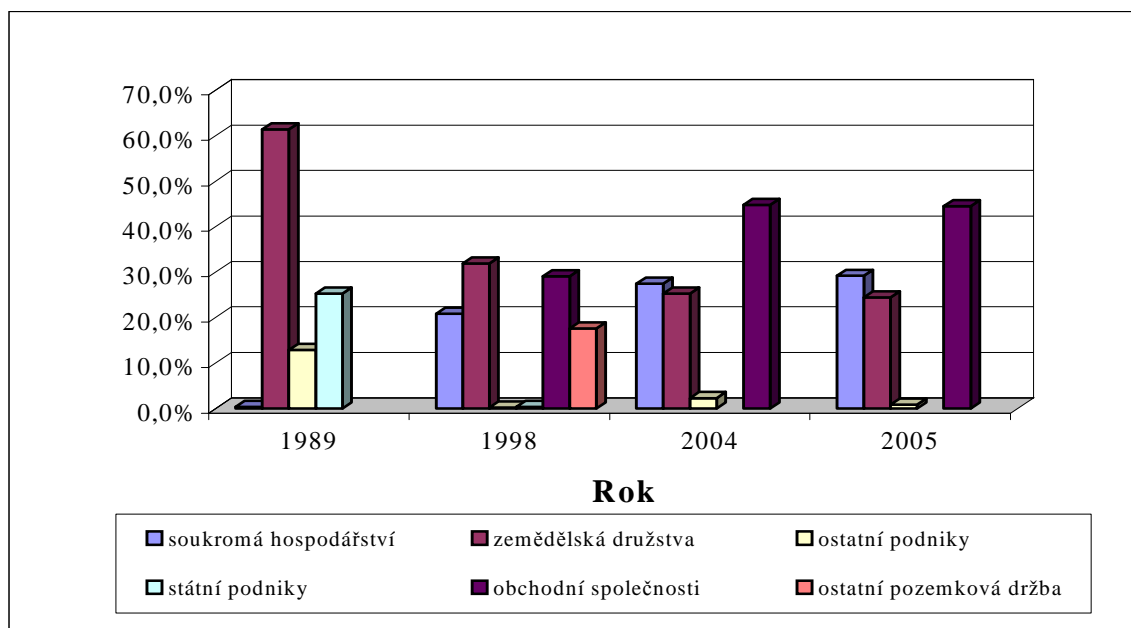
Od roku 1995 ubylo 15 tis. ha zemědělské půdy, na druhé straně výměra lesní půdy vzrostla o 16 tis. ha. Výměra orné půdy v posledních deseti letech trvale klesá, o 71 tis. ha se zvýšila výměra pozemků trvalých travních porostů.

Polovina zemědělského půdního fondu se nachází v méně příznivých oblastech (Less Favoured Area - LFA). Většina zemědělské půdy je ve vlastnictví fyzických a právnických osob. Ve vlastnictví státu je 599,7 tis. ha zemědělské půdy (k 31. 12. 2004), kterou pronajímá Pozemkový fond ČR. Velká roztržitost vlastnictví půdy a velký podíl najaté půdy (90 %) od velkého počtu pronajimatelů je určitou překážkou omezující rozvoj podnikání na zemědělské půdě.

Změny v podnikatelské struktuře z hlediska využití obhospodařované půdy v letech 1989 – 2005 jsou dokumentovány v grafu č. 2, který porovnává podnikatelskou strukturu v českém zemědělství v daném období. Z grafu je zřejmý rozhodující vliv transformačních procesů především v nárůstu soukromých hospodářství. Podstatné změny jsou i ve skupině podnikatelských subjektů právnických osob, kde převažují obchodní společnosti a družstva vlastníků (nejedná se o původní družstva typu JZD).

Tyto změny jsou logickým vyústěním ekonomické reformy v českém agrárním sektoru a to nejen procesů obnovení vlastnických vztahů k půdě a ostatnímu zemědělskému majetku, ale i realizace zemědělské politiky po roce 1989.

Graf.č.2: Podíl obhospodařované půdy v období podle podnikatelských forem v období 1989 – 2005

Zdroj: Bečvářová [1], MZe ČR Zpráva o stavu zemědělství v ČR za rok 2005 [8]

Zelená zpráva za rok 2005 [8] uvádí, že koncem roku 2005 bylo v ČR podle aktualizovaného zemědělského registru 47 tis. subjektů (podniků) se zemědělskou výrobou. Z toho 1,8 tis. bylo zaměřeno výhradně na živočišnou výrobu (neobhospodařovalo zemědělskou půdu). Značný podíl na obhospodařované půdě připadá dosud na podniky právnických osob (PPO) – téměř 71 % na zemědělské půdě a necelých 75 % na orné půdě. Zvláště vysoký je jejich podíl na početních stavech hospodářských zvířat. Na PPO připadá více než 78 % skotu, 90 % prasat a 87 % drůbeže.

Pro velikostí strukturu v českém zemědělství je nadále charakteristický její duální charakter. Na velký počet malých zemědělských podniků připadá relativně malá část zemědělské půdy. V roce 2005 obhospodařovalo 85,8 % podniků v zemědělství charakterizovaných jako „malé“ podniky vedené v zemědělském registru (s výměrou pod 50 ha z.p.) pouze 7,7 % příslušné výměry, zatímco na 4,2 % „velkých“ podniků s výměrou nad 500 ha z.p. připadlo 73,8 % z.p.

Velký počet malých podnikatelských subjektů současně ovlivňuje i průměrnou výměru zemědělských podniků v ČR, zjišťovanou tradičně jako prostý aritmetický průměr. Podle aktualizovaných údajů v roce 2005 činil tento ukazatel pouhých 80 ha z.p.

Vývoj podnikatelské struktury našeho zemědělství se v desetiletém období od roku 1995 do roku 2005 vyznačuje pozvolným, avšak soustavným nárůstem podílu podniků

fyzických osob (PFO) na obhospodařované z.p. (během uvedeného období se tento podíl zvýšil o 5,6 procentního bodu). Nárůst podílu PFO byl v porovnání doprovázen soustavným poklesem podílu zemědělských výrobních družstev. Podle údajů za rok 2005 se v porovnání s výsledky strukturálního šetření z roku 2003 mírně snížil i podíl obchodních společností. Podíl zbývající složky - podniků právnických osob, zahrnující subjekty této kategorie podniků (mimo obchodní společnosti a družstva) se ve sledovaném období snížil z 1,7 % na 0,9 % obhospodařované z.p.

Z porovnání údajů za ČR s původními členskými zeměmi EU 15 vyplývá, že naše zemědělství se z hlediska podnikatelské struktury vyznačuje řadou odlišností. Týká se to zejména vysokého podílu podniků právnických osob, nízkého podílu rodinných pracovníků, mnohem vyšší koncentrace z.p. obhospodařované zejména právníckými osobami, vysokého podílu cizí (najaté) půdy u rozhodující části podniků (právnických a v menší míře i fyzických osob) a nízké intenzity zemědělské výroby (mnohem nižší hustota skotu a prasat na jednotku půdy než ve srovnávaných zemích).

3.2.3 Definice podnikání v zemědělství

Zemědělským podnikatelem podle zákona č. 241/1997, o zemědělství [6], je fyzická nebo právnická osoba, která hodlá provozovat zemědělskou výrobu jako soustavnou a samostatnou činnost vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku, za podmínek stanovených tímto zákonem a která, pokud jde o osobu fyzickou

- dosáhla věku 18 let,
- má způsobilost k právním úkonům,
- je odborně způsobilá,
- má trvalý pobyt na území České republiky, nejedná-li se o občana České republiky nebo o občana členského státu Evropské unie,
- pohovorem před místně příslušným obecním úřadem obce s rozšířenou působností prokáže základní znalost jazyka českého, nejedná-li se o občana České republiky nebo o občana členského státu Evropské unie

Zemědělskou výrobou se rozumí:

- a) rostlinná výroba,
- b) živočišná výroba,

- c) produkce chovných plemenných zvířat a využití jejich genetického materiálu,
- d) výroba osiv a sadby, školkařských výpěstků a genetického materiálu rostlin,
- e) úprava, zpracování a prodej vlastní produkce zemědělské výroby,
- f) hospodaření v lese, na pozemcích vlastních, pronajatých, nebo užívaných na základě jiného právního důvodu.

Zemědělský podnikatel podle tohoto zákona je oprávněn rovněž poskytovat práce, výkony nebo služby, které souvisejí výhradně se zemědělskou výrobou a při kterých se využijí prostředky nebo zařízení sloužící zemědělskému podnikateli k zemědělské výrobě.

3.2.4 Definice drobného podnikatele

Za drobného podnikatele se podle zákona 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání [7] považuje podnikatel, pokud:

- a) zaměstnává méně než 10 zaměstnanců,
- b) jeho majetek, nebo příjmy nepřesahují korunový ekvivalent 2 mil. EUR.

Údaje o hodnotě majetku, resp. o výši příjmů zjišťují podnikatelé vedoucí daňovou evidenci z údajů uvedených v přiznání k dani z příjmů.

3.3 Společná zemědělská politika EU jako rámec podnikání v zemědělství

Po vstupu ČR do EU v roce 2004 se právě v zemědělství začaly projevovat změny vyplývající jednak z podstatně širšího agrárního a potravinového trhu, ale zejména z uplatnění komunitárního práva a opatření v rámci společné zemědělské politiky EU, které byla povinna ČR jako členský stát ve své agrární politice uplatňovat.

3.3.1 Východiska a cíle společné zemědělské politiky

Společná zemědělská politika (SZP) je nejstarší politikou Evropského společenství, jejíž zásady byly zpracovávány již v Římské smlouvě z roku 1957.

Mezi členské státy Evropského hospodářského společenství, jako původního integračního seskupení, v té době patřily: Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Nizozemí a Spolková republika Německo.

Pro vznik SZP poskytla Římská smlouva tato hlavní východiska [1]:

a) **formulovala cíle SZP**, a to:

- zvýšit produktivitu práce v zemědělství,
- zajistit zemědělskému obyvatelstvu přiměřenou životní úroveň, zvláště pak zvýšením individuálních příjmů osob zaměstnaných v zemědělství,
- stabilizovat agrární trhy,
- zajistit obyvatelstvu plně dostačující potřebu potravin za přiměřené ceny.

b) **formulovala principy společné organizace trhu**:

- princip jednoty trhů,
- princip vzájemné preference členských zemí,
- princip finanční solidarity v rámci společné strukturální a sociální politiky,

c) **stanovila postup**, podle kterého měla být přijímána rozhodnutí a opatření SZP Radou ministrů na základě návrhů Komise a po konzultaci s Evropským parlamentem.

3.3.2 Strukturální politika jako součást SZP

Obecně byla podpora zemědělství založena na přímé podpoře cen, které byly udržovány nad úrovní cen světových. U většiny zemědělských komodit byly vytvořeny tzv. tržní řády, ve kterých byla přesně stanovena pravidla pro využití tohoto typu dotací.

Vývoj cílů, koncepce a praktická realizace SZP z hlediska zajištění konkurenceschopnosti jsou však více než z hodnocení nástrojů podpory cen zřejmé ze strukturální politiky, kterou se formovala podoba agrárního sektoru jednotlivých členských zemí od konce šedesátých let minulého století.

I když tzv. Mansholtův plán z roku 1968 týkající se výrazné restrukturalizace evropského zemědělství nebyl přijat, první koncepce a předpisy společné zemědělské strukturální politiky byly vydány již v roce 1972. Jednalo se zejména o tyto směry:

- modernizace zemědělských podniků a investiční příspěvky,
- urychlení generační výměny a restrukturalizace zemědělských podniků,
- podpora hospodářského a technického pokroku v zemědělství.

Nástroje strukturální politiky jsou prakticky orientovány do dvou úrovní, a to:

1. úroveň jednotlivých podnikatelských subjektů (např. ve formě investičních podpor),
2. úroveň nadpodnikovou (regionální rozvoj, poradenství, vzdělávání apod.).

Strukturální politika SZP prošla v zásadě čtyřmi etapami:

První etapa, v letech 1962 až 1972 řešila koordinaci národních politik a zásady financování strukturálních projektů z hlediska rozdělení mezi společný fond a národní rozpočty členských zemí. Do tohoto období spadá i Mansholtův plán „Zemědělství 1980“, který obsahoval projekt rychlé restrukturalizace zemědělství s cílem vytvořit vysoce produktivní, rentabilní zemědělské podniky a zajistit rovnováhu trhu. Plán však měl řadu podmínek a narazil na silný odpor zejména z hlediska konzervativní sociálně ekonomické struktury agrárního sektoru většiny členských zemí.

Druhá etapa, v letech 1973 až 1985 byla charakterizována silnou dotační podporou realizace strukturálních změn, které byly spojeny i se zajištěním sociálních podmínek (v roce 1973 přistoupily nové členské státy: Velká Británie, Dánsko, Irsko; v roce 1981: Řecko). Obecně: na základě předem vymezených principů a podmínek, ve kterých se výrazně posílila zainteresovanost zemědělců na konečném pozitivním výsledku, byly formou dotací podporovány zejména tyto okruhy:

- investice na modernizaci farem,
- stabilizace mladých zemědělců,
- stimulace zvyšování výměry hospodářství („odstupní“ renta zemědělcům ve věku 55 až 65 let pokud prodali či pronajali půdu modernizovaným subjektům),
- podpora hospodaření v oblastech s nepříznivými podmínkami (opatření proti vysídlování oblastí),
- investice ve sféře odbytu a zpracování zemědělských produktů,
- rozvoj odborného vzdělávání, informací, výzkumu a poradenství.

Třetí etapa, v letech 1986 až 1992 již na počátku byla poznamenána narůstáním problému s nadprodukcí (v roce 1986 přistoupily nové členské státy: Portugalsko a Španělsko). V oblasti nástrojů podpory tržních cen se objevují limity, zejména u cukru, obilovin, mléka a mléčných produktů.

V samotné strukturální politice řada programů pokračuje. Začínají se však prosazovat prvky spojené se snižováním výrobních nákladů, na významu nabývají ekologické parametry a potřeba omezování komoditních přebytků nadprodukce.

V roce 1988 jsou poprvé uplatněny programy vyřazování orné půdy ze zemědělského užívání (set-aside scheme).

I tento přístup sledoval cíle nové orientace SZP a to:

- zmírnění intenzity rostlinné výroby s ohledem na kvalitu životního prostředí, únosnost ekologické zátěže,
- obnovení rovnováhy na agrárním trhu,
- kompenzace ztrát v důchodech zemědělců, spojené s výše uvedenými opatřeními,
- podpora hospodaření v oblastech s nepříznivými podmínkami.

Čtvrtá etapa strukturální podpory v letech 1993 až 1999 se uskutečňovala v rámci 7 cílů s tím, že byla zdůrazňována snaha o pomoc méně rozvinutým regionům a znevýhodňovaným skupinám (venkovského) obyvatelstva (v roce 1995 došlo k rozšíření o další členské státy: Finsko, Rakousko, Švédsko).

Ve strukturální politice byla jednoznačně deklarována mimoprodukční funkce zemědělství. Tato orientace je zřejmá i z jednotlivých okruhů podpory v rámci strukturální politiky. Jedná se o podporu v rámci těchto cílů:

- Cíl 1: Regiony s opožděným rozvojem,
- Cíl 2: Průmyslové problémové oblasti,
- Cíl 3 a 4: Zaměstnanost (horizontálně),
- Cíl 5a: Agrární struktura (horizontálně), zaměřený zejména na podporu investic, podporu mladých rolníků, uplatnění vyrovnávacích příplatků, podporu a zlepšení struktury zpeněžování,
- Cíl 5b: Zemědělské znevýhodněné oblasti,
- Cíl 6: Řídce osídlené oblasti (pouze ve Finsku a Švédsku).

Na summitu v březnu 1999 přijala Evropská unie (EU) Agendu 2000. Ta reagovala v zásadě na 3 nové skutečnosti:

- blížící se nové kolo WTO a s tím související neudržitelnost stávající SZP,
- rozšíření EU a s tím spojené dopady na rozpočet a nabídku agrárního trhu,
- požadavek snížení rozpočtové náročnosti SZP.

Strukturální podpora v rámci SZP pro léta 2000 až 2006 byla orientována na tyto cíle:

- Cíl 1: Regiony s opožděným rozvojem,
- Cíl 2: Průmyslové, venkovské a městské problémové oblasti ,
- Cíl 3: Podpora lidských zdrojů (odpovídá cílům 3 a 4 v rámci podpory zaměstnanosti).

V květnu 2004 došlo k největšímu rozšíření EU v historii celého společenství, celkem přibýlo deset států. Novými členskými státy se staly: Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko a v neposlední řadě také Česká republika. Se vstupem do Evropské unie tak Česká republika přijala veškeré zásady společné zemědělské politiky, jejíž součástí jsou také finanční podpory plynoucí do českého zemědělství z rozpočtu Evropské unie.

S ohledem na zaměření bakalářské práce je další kapitola věnována té části opatření společné zemědělské politiky EU, která mají charakter „necenové“ podpory, to znamená dotacím, které jsou poskytovány zemědělským subjektům formou přímé platby resp. na základě schválených projektů v rámci vymezených programů rozvoje venkova a zemědělství.

3.4 Uplatnění nástrojů typu necenové podpory v rámci SZP

V rámci společné zemědělské politiky lze kromě komoditně vymezených tržních řádů využívat tyto rozhodující okruhy nástrojů podpory zemědělství, které by měly umožnit proefektivnostní kroky i strukturální změny v programech zemědělských výrobců.

3.4.1 Přímé platby

jsou obecně definovány jako cílený transfer celkové finanční částky do důchodu příjemce (zemědělského výrobce) nezávisle na jeho současné produkci a cenách zemědělských výrobků [4]. Tyto platby se stávají po vstupu do EU a reformě SZP významnou složkou podpor českého zemědělství. Jsou vypláceny v systému jednotných plateb na plochu (SAPS) a národních doplňkových plateb.

3.4.1.1 Jednotná platba na plochu (SAPS)

V ČR, podobně jaké v ostatních členských zemích se jedná o přímé platby poskytované na tzv. uznanou plochu zemědělské půdy. Žádost o poskytnutí podpory je možné podat na kultury: orná půda, travní porost, vinice, chmelnice, ovocný sad, školka, zelinářská zahrada, jiná kultura. Jednou z podmínek pro poskytnutí podpory je dodržení minimální výměry, na kterou může být poskytnuta podpora, která činí nejméně 1 ha zemědělské půdy. Zemědělská půda, na kterou je požadováno poskytnutí finanční podpory

musí být zemědělsky obhospodařována, a to plně v souladu s dobrými zemědělskými a environmentálními podmínkami.

3.4.1.2 Národní doplňkové platby (TOP-UP)

Ve sledovaném období byly využívány ještě komoditně zaměřené dotace, tzv. národní doplňkové platby. Jsou to platby poskytované k jednotné platbě na plochu (SAPS) a jsou upraveny nařízením vlády, které stanovuje některé podrobnosti a bližší podmínky pro poskytování národních doplňkových plateb k přímým podporám. Finanční podpora je poskytována v oblastech:

- pěstování lnu na vlákno na orné půdě,
- pěstování chmele na chmelnicích,
- chovu skotu, ovcí, popřípadě koz (dále jen „chov přežvýkavců“) na hospodářstvích registrovaných v ústřední evidenci podle plemenářského zákona,
- pěstování plodin (včetně množitelských porostů) na orné půdě.

Žadatel je shodný s žadatelem o platbu SAPS. Pokud není žadateli přiznána platba SAPS, nemá nárok ani na platbu Top-Up.

Platba na chov přežvýkavců se poskytuje na celkový počet velkých dobytčích jednotek stanovených podle počtu chovaných přežvýkavců. Nejnižším počtem pro poskytnutí platby jsou 2 velké dobytčí jednotky (VDJ). Další podmínkou pro obdržení platby je splnění intenzity chovu přežvýkavců přepočtené na výměru krmných plodin. Tato intenzita musí být nižší nebo rovna 1,80 velké dobytčí jednotky na 1 ha krmných plodin.

Předmětem *platby na pěstování plodin na orné půdě* je půda vedená v Evidenci jako druh zemědělské kultury - orná půda o výměře nejméně 1 ha s výjimkou orné půdy, na které je pěstován len na vlákno, krmné plodiny nebo plodiny určené ke zpracování na sušená krmiva v rámci společné organizace trhu se sušenými krmivy. Plodiny, které jsou oprávněné pro poskytnutí doplňkové platby Top-Up jsou například: pšenice tvrdá, pšenice ostatní a souřež, žito seté, ječmen setý, oves setý, kukuřice setá, řepka olejka, řepice, hrách.

3.5 Podpory v rámci strukturální politiky EU

Zatímco výše uvedené dotace byly výrazněji orientovány na zajištění zemědělské výroby, tato část podpor sleduje dlouhodobější horizont i strukturální změny.

3.5.1 Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“

Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“ (OP Zemědělství) představuje rozpracování 5. prioritní osy Národního rozvojového plánu České republiky (NDP) na období 2004 – 2006. Cílem OP Zemědělství je podpora trvalého hospodářského růstu i růstu kvality života obyvatel, založená zejména na zvyšování konkurenceschopnosti odvětví, zajištění zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů, snižování rozdílů v sociálních podmínkách, zachování kulturní krajiny, ochraně a zlepšování životního prostředí.

Operační program zahrnuje následující opatření:

Investice do zemědělského majetku jsou zaměřeny především na zvýšení produktivity práce, konkurenceschopnosti a kvality produktů. Dále se touto formou financují opatření směřující ke snižování a odstraňování negativních vlivů zemědělské produkce na životní prostředí, ochranu vod před znečištěním ze zemědělských zdrojů, rekonstrukci, modernizaci a výstavbu nových zemědělských staveb tak, aby odpovídaly standardům EU na chov hospodářských zvířat. V rámci tohoto opatření jsou také podporováni mladí začínající zemědělci.

Zlepšení zpracování zemědělských výrobků a jejich marketing zabezpečuje transfer nových technologií a inovací do zpracování zemědělských produktů, zvyšování standardu výrobků ze zemědělské produkce, rozvoj výrobních oborů využívajících tuzemskou zemědělskou produkci a zlepšení marketingu zemědělských výrobků.

Opatření *lesní hospodářství* je zaměřeno na investice na zavádění nových technologických postupů pro zpracování lesních produktů, obnovu lesního potenciálu poškozeného přírodními kalamitami a požárem a zavedení příslušných ochranných opatření, zlepšení a udržování ekologické stability chráněných lesů, na zakládání sdružení vlastníků lesů malých výměr, zalesňování nezemědělské půdy.

Opatření *posílení přizpůsobivosti a rozvoje venkovských oblastí* je zaměřeno na uspořádání vlastnických práv k pozemkům, prostorové a funkční úpravě pozemků, jejich zpřístupnění a reálné vytyčení. Dále pak na ochranu půdního fondu, opatření k ochraně území před záplavami a k ochraně životního prostředí a zvýšení ekologické stability krajiny. Jde také o ochranná opatření zmírňující škody způsobené přírodními kalamitami na zemědělských pozemcích a o obnovu poškozených porostů; provádění preventivních a protipovodňových opatření.

Součástí tohoto opatření je podopatření *Rozvoj venkova* (podopatření typu LEADER+), jehož hlavním cílem je zapojení širokých vrstev obyvatelstva do spolupráce při řešení problematiky jednotlivých oblastí (mikroregionů) formou převzetí iniciativy rozhodovacích procesů týkajících se příslušné venkovské oblasti.

3.5.2 Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP)

obsahuje řadu opatření výrazněji orientovaných na podporu udržitelného rozvoje a zlepšení péče o krajinu a užívání přírodních zdrojů. Koncepce je zřejmá ze zaměření rozhodujících titulů.

3.5.2.1 Méně příznivé oblasti a oblasti s environmentálními omezeními

Jedná se podporu zemědělců hospodařících v oblastech s méně příznivými podmínkami, s cílem přispět ke stabilizaci venkovského obyvatelstva v těchto oblastech a pomoci zajistit pro zemědělce odpovídající úroveň příjmů.

Vyrovňovací příspěvek na hospodaření v méně příznivých oblastech a oblastem s ekologickými omezeními (dále jen „LFA“) se poskytuje pouze na travní porosty evidované v Systému pro identifikaci pozemků (Land Parcel Identification System – LPIS), které se nacházejí v některé ze stanovených oblastí. Pro jednotlivé oblasti jsou stanoveny následně sazby vyrovnávacího příspěvku.

Navíc žadatel o příspěvek musí splňovat tyto podmínky:

- obhospodařovat alespoň 5 ha zemědělské půdy v LFA, nebo 1 ha zemědělské půdy v LFA, jde-li o hospodaření v systému ekologického zemědělství, nebo 2 ha zemědělské půdy v LFA, jde-li o hospodaření na území národních parků nebo chráněných krajinných oblastí,
- dodržovat intenzitu chovu skotu, ovcí, koz a koní ve výši 0,15 až 1,5 VDJ na ha veškeré zemědělské půdy evidované v LPIS. Kromě plnění intenzity chovu se žadatel zaváže, že bude
 - a) hospodařit v LFA po dobu alespoň 5 kalendářních let od roku, kdy mu byl vyrovnávací příspěvek poskytnut poprvé, a to na minimální výměře 5 ha, případně 1 ha u zemědělců hospodařících v systému EZ nebo 2 ha na území CHKO nebo NP.

- b) plnit podmínky Zásad správné zemědělské praxe (ZSZP) na celé výměře zemědělské půdy evidované u žadatele v LPIS a v budovách a zařízeních sloužících k zemědělské výrobě.
- c) dodržovat ustanovení o zákazu používání látek s hormonálním nebo tyreostatickým účinkem a látek beta-mimetik při zacházení s živočichy v souladu s podmínkami veterinárního zákona.

3.5.2.2 Agroenvironmentální opatření (AEO)

Opatření má za úkol podpořit způsoby využití zemědělské půdy, které jsou v souladu s ochranou a zlepšením životního prostředí, krajiny a jejich vlastností. Dále podporuje zachování obhospodařovaných území vysoké přírodní hodnoty, přírodních zdrojů, biologické rozmanitosti a údržby krajiny.

AEO se člení na podopatření:

- a) šetrné způsoby hospodaření
- b) ošetřování travních porostů,
- c) péče o krajinu, (které se dále člení na tituly: zatravňování orné půdy, tvorba travnatých pásů na svažitých půdách, pěstování meziplodin, trvale podmáčené louky a rašelinné louky, ptačí lokality na travních porostech, biopásy),
- d) osevňovací postup v ochranných zónách jeskyní,
- e) integrované systémy pěstování ovoce nebo révy vinné.

Tato opatření se vztahují na fyzické nebo právnické osoby, které jsou evidovány v LPIS a vlastním jménem na vlastní odpovědnost obhospodařují minimální požadovanou výměru zemědělské půdy (alespoň 5 ha zemědělské půdy, nebo 2 ha zemědělské půdy na území NP nebo CHKO, nebo 1 ha zemědělské půdy, jde-li o hospodaření v systému EZ,...). Základním principem provádění AEO je zařazení žadatele do příslušného AEO vždy na období 5 kalendářních let. V rámci pětiletého období se posuzují podmínky plnění opatření, kumulují se sankce apod.

K jednotlivým podopatřením:

Ad a) *Šetrné způsoby hospodaření* obsahují tituly Ekologické zemědělství a Integrovaná produkce. Tyto tituly podporují komplexní způsoby hospodaření na zemědělské půdě šetrné ke složkám životního prostředí a poskytují základ pro poskytování kvalitních surovin zabezpečující nejvyšší požadavky na bezpečnost potravin

ad b) *Ošetřování travních porostů* - zemědělci vstupující do titulů tohoto podopatření se zavazují plnit podmínky podopatření v rozsahu veškerých ploch, které obhospodařují v době vstupu do titulu. Znamená to, že zemědělec ošetřuje veškeré plochy travních porostů dle předepsaných postupů. Cílem je podpořit a zachovat příznivou extenzifikaci na travních porostech využívaných pro zemědělskou produkci v rámci celého zemědělského podniku, které jsou ohroženy jak růstem intenzity hospodaření, tak degradací v důsledku opouštění hospodaření. Současně je cílem zajistit údržbu kulturní krajiny zejména pastevním chovem zvířat a také podporu biologické různorodosti na cenných stanovištích. Předmětem dotace je blok/díl s kulturou travní porost označený žadatelem v žádosti o zařazení jako louka nebo pastvina. V průběhu pětiletého období nesmí dojít ke změně.

Žadatel musí splňovat dvě základní podmínky: intenzita chovu skotu, ovcí, koz a koní musí být ve výši minimálně 0,2 VDJ/ha každého travního porostu, který požaduje zařadit do tohoto opatření; žadatel nesmí aplikovat v žádném roce pětiletého období v průměru na celkovou výměru jím užívané orné půdy evidované v LPIS více než 70 kg dusíku na hektar, a to včetně započtení statkových hnojiv, ostatních hnojiv a upravených kalů.

ad c) *Péče o krajinu a její tituly:*

- *Zatravnění orné půdy* - tento titul má především podpořit zpomalení odtoku vody z krajiny, který může vyvolávat sezónní nedostatek vody a krátkodobé zvětšené průtoky v tocích. Dalším efektem tohoto titulu má být také snížení rizika eroze půdy. Zvyšování podílu travních porostů v krajině chudé na trvalé kultury přispěje k zvyšování biologické různorodosti a ekologické stability krajiny.

- *Tvorba travnatých pásů na svažitých půdách*, tento titul je navržen, aby se zpomalil povrchový odtok na mírných svazích orné půdy a napomohl k protierozní ochraně a k tvorbě nových stanovišť pro rozvoj biologické různorodosti v oblastech s větším zorněním, kdy rozdělením svahů na kratší úseky se zvýší podíl vody, která se vsákne do půdy, a tím bude posílena i retenční schopnost krajiny. Tento titul navíc podpoří zvýšení ekologické rovnováhy alepší vzhled krajiny.

- Hlavním cílem titulu *pěstování meziplodin* je rovněž zpomalení povrchového odtoku vod na půdě a snížení odpovídajících environmentálních rizik na orné půdě, ke kterému by docházelo bez vegetačního pokryvu. Předmětem dotace v rámci opatření pěstování meziplodin je blok/díl s kulturou orná půda, na kterém má být vyseta

meziplodina (srha laločnatá, kostřava červená, žito trsnaté (lesní), jílek mnohokvětý, jílek jednoletý, jílek jednoletý + jílek vytrvalý, jílek vytrvalý, hořčice bílá, řepka jarní).

- *Trvale podmáčené louky a rašelinné louky* jsou místa, která je obtížné obhospodařovat běžnou mechanizací, a proto patří mezi nejvíce ohrožená stanoviště ve smyslu zanechávání jejich obhospodařování. Pravidelná péče o vlhké louky je významná zejména pro populace ptáků a rovněž pro hmyz a obojživelníky. Při zanechání obhospodařování vede ke snížení jejich ekologické hodnoty.

- *Ptačí lokality na TP*, podpora se týká pouze travních porostů identifikovaných jako hnízdní lokality chřástala polního a populací bahňáků. Cílem je udržet a zvýšit populaci těchto ptačích druhů vytvořením vhodných hnízdních a existenčních podmínek.

- *Biopásy* - hlavním cílem tohoto titulu je zvýšení potravní nabídky a tím podpora rozvoje především ptačích společenstev, ale i ostatních živočišných druhů vázaných na polní stanoviště a ekosystémy spojené s polními lokalitami.

ad d) *Osevní postup v ochranných zónách jeskyní* – toto opatření se týká pouze úzce vymezeného území, a to Chráněné krajinné oblasti Moravský kras.

ad e) *Integrované systémy pěstování ovoce nebo révy vinné* – dotace v rámci tohoto opatření jsou poskytovány na zemědělskou půdu s kulturou vinice nebo sad, na které se pěstuje některý z následujících druhů ovocných stromů, popřípadě ovocných keřů: broskvoň, hrušeň, jabloň, meruňka, slivoň, třešeň, višěň, angrešt, maliník, ostružiník, rybíz.

3.5.2.3 Předčasné ukončení zemědělské činnosti

Program umožňuje zemědělcům po dosažení věku 55 let ukončit aktivní zemědělskou činnost a poskytovanými podporami jim zabezpečit důstojné životní podmínky. Současně tím vytváří prostor pro nástup mladých zemědělců. Podmínky pro využití tohoto programu lze charakterizovat takto:

Postupitel (žadatel o dotaci), který předává zemědělský podnik, je fyzickou osobou (např. soukromě hospodařící rolník). Ukončí veškerou komerční zemědělskou činnost. Nesmí být mladší 55 let a nesmí dosahovat zákonného důchodového věku. Před vstupem do programu musel po dobu 10 let aktivně provozovat zemědělskou činnost (pracoval v zemědělském podniku nebo byl podnikatelem v zemědělství), z toho poslední 3 roky podnikal v převáděném podniku. Prokáže, že v každém ze tří předcházejících kalendářních let dosáhl podíl jeho příjmů ze zemědělské činnosti na celkových příjmech z podnikání nejméně 50 %.

Nabyvatel, který přebírá zemědělský podnik, je fyzickou nebo právnickou osobou podnikající v zemědělství, která převezme zemědělský podnik. Vytvoří předpoklady pro zvýšení ekonomické životaschopnosti podniku a zaváže se provozovat v převedeném podniku zemědělskou činnost po dobu minimálně 5 let po převodu. Zemědělský podnik nabyvatele musí mít sídlo v ČR. Fyzické osobě nesmí být víc než 40 let a musí mít minimální zemědělskou kvalifikaci. Právnická osoba může mít nejvýše 5 členů (fyzických osob) a všichni, včetně statutárních orgánů, nesmí být starší 40 let a alespoň jeden musí mít minimální zemědělskou kvalifikaci.

Převod zemědělského podniku proběhne buď ve formě prodeje podniku, nebo ve formě darování vlastní zemědělské půdy a jiných nemovitostí potomkovi v přímé linii.

Doba vyplácení podpory nepřekročí 15 let. Vyplácení nepokračuje po dosažení věku postupitele (žadatele) 75 let. Jestliže začne stát postupiteli vyplácet starobní důchod, bude dotace o tuto částku snížena.

3.5.2.4 Zakládání skupin výrobců

Cílem opatření je vytvořit podmínky pro zlepšení vyjednávací síly zemědělských výrobců s odběrateli jejich produkce na agrárním trhu. Jedná se o zajištění společného odbytu příslušné zemědělské komodity.

Výše dotace se skupině výrobců stanoví na základě výše finanční hodnoty roční obchodované produkce příslušné zemědělské komodity, pocházející od jejich členů.

Mezi dotované zemědělské komodity patří: včelí produkty, obiloviny, olejniny, brambory, len a konopí pěstované na vlákno, květiny a okrasné rostliny, léčivé, aromatické a kořeninové rostliny, školkařské výpěstky a rozmnožovací materiál ovocných druhů, jatečný skot, jatečná prasata, jatečná drůbež, jatečné ovce a kozy, jateční běžci.

Žádost o zařazení může podat pouze skupina výrobců, která

- vznikla v období 1.5. 2004 až 31.10. 2006,
- splňuje alespoň jednu z následujících podmínek:
 1. finanční hodnota roční obchodované produkce zemědělské komodity činí minimálně 3 000 000 Kč (dokládá se za období kalendářního roku, který předchází kalendářnímu roku, ve kterém je podávána žádost o zařazení) nebo
 2. minimální počet společníků nebo členů skupiny výrobců je 5.

Dotace se poskytuje v ročních splátkách po dobu 5 kalendářních let. Dotace na podporu zakládání skupin výrobců je nároková – tj. splní-li příslušná skupina výrobců všechny podmínky pro její získání, dotace jí bude poskytnuta.

3.5.2.5 Lesnictví

V rámci tohoto opatření jsou navrženy 2 podopatření:

- a) Zalesňování zemědělské půdy,
- b) Zakládání porostů rychle rostoucích dřevin pro energetické využití.

Cílem obou těchto podopatření je zejména snížit podíl zornění zemědělské půdy a řešit problematiku přebytků produkce potravin. Zároveň vytváří prostor pro diverzifikaci výroby.

K jednotlivým podopatřením:

ad a) *Zalesňování zemědělské půdy*

Cílem je trvalé snížení výměry zemědělsky obdělávaných půd nevhodných pro zemědělské využití, rozšíření zalesněných ploch a posílení biodiverzity krajiny, zlepšení sociálních a ekonomických podmínek venkovského prostoru, změna struktury zemědělských farem s cílem zajištění jiných příjmů formou diverzifikace jejich aktivit, zlepšení ekologické rovnováhy venkovského prostoru.

Dotace jsou poskytovány na založení lesního porostu, na péči o založený lesní porost po dobu pěti let od jeho založení, za ukončení zemědělské výroby na zalesněném zemědělském pozemku po dobu dvaceti let od jeho založení (nelze poskytnout obci nebo sdružením obcí).

ad b) *Založení porostů rychle rostoucích dřevin určených pro energetické využití*

Cílem je snížení výměry zemědělské půdy využívané k produkci potravin, snížení produkce skleníkových plynů zvýšením podílů obnovitelných zdrojů na celkových zdrojích energie, snížení imisí ze spalování fosilních paliv, zvýšení biodiverzity a zlepšení ekologické rovnováhy krajiny, zlepšení sociálních a ekonomických podmínek venkovského prostoru, změna struktury zemědělských farem s cílem zajištění jiných příjmů formou diverzifikací jejich aktivit. Dotace se poskytuje formou úhrady nákladů na výsadbu.

Žadatel se zavazuje k plnění určitých podmínek do budoucna související se založeným porostem (povinnost zajistit sklizeň produkčního porostu, zajistit využití produkce pro energetické účely, po skončení životnosti porostu provést likvidaci porostu způsobem určeným v projektu,...).

3.5.3 Program LEADER

Do dalšího okruhu podpor podstatně výrazněji orientovaných na regionální problematiku a specifika patří podpory projektů v rámci programu LEADER v jednotlivých členských zemích EU.

Program LEADER ČR je určen na jedné straně organizačním strukturám venkovských mikroregionů (místním akčním skupinám), které vytvářejí společné rozvojové strategie a záměry, a na druhé straně místním subjektům, které realizují konkrétní projekty.

Cílem Programu je podněcovat a podporovat inovační zavádění a realizaci investic zamýšlených v rámci místních strategií, tvorbu originálních integrovaných strategií rozvoje venkovských mikroregionů a aktéry na místní úrovni k úvahám a záměrům využití potenciálů jejich území v dlouhodobější perspektivě. Zaměřuje se především na nové formy zlepšování kvality života ve venkovských oblastech, posílení ekonomického prostředí a zhodnocení přírodního a kulturního dědictví. Celkovým cílem je zlepšení organizačních schopností subjektů, působících ve venkovských mikroregionech.

Pro Program LEADER ČR je základním předpokladem existence „místních akčních skupin“, které jsou místními iniciačními a řídicími orgány. Místní akční skupiny provádějí administrativní činnosti spojené s příjmem, výběrem a kontrolou projektů v rámci svého mikroregionu, na základě písemné Dohody o provádění delegovaných činností a o finančním limitu podpory záměru místní akční skupiny v rámci Programu LEADER ČR, uzavřené mezi Českou republikou – Ministerstvem zemědělství a místní akční skupinou. Výši finančního limitu stanoví Ministerstvo zemědělství na základě výběrového řízení a stanoviska Hodnotitelské komise Ministerstva zemědělství.

Program LEADER ČR se zaměřuje zejména na následující okruhy:

- I. Zlepšení kvality života ve venkovských oblastech,
- II. Posílení místního ekonomického prostředí a zhodnocení místní produkce,
- III. Zhodnocení přírodních a kulturních zdrojů.

Celkově k prvním projevům aplikace SZP v ČR z hlediska podpory zemědělství

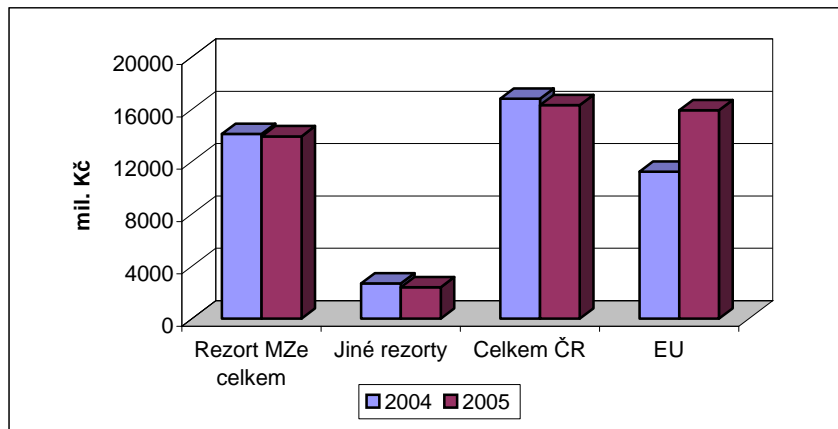
Vstup do EU znamenal výrazný nárůst podpor agrárního sektoru ČR jak v roce 2004, tak v roce 2005.

Současně vyvolal potřebu zapojení většího okruhu institucí veřejné správy do řešení otázek podpory agrárního sektoru a venkova.

Souhrnná rekapitulace podílu jednotlivých institucí a objemu prostředků alokovaných do tohoto sektoru v období 2004 – 2005 je uvedena v grafu č.3.

Tyto výdaje se meziročně zvýšily z 28 mld. Kč na 32,2 mld. Kč, tj. o téměř 15 % z toho podpory zemědělským podnikům o téměř 26 %.

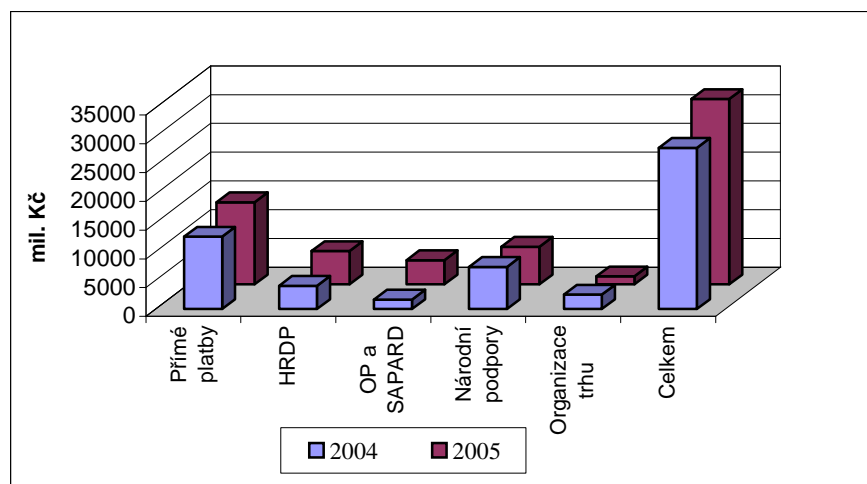
Graf č.3: Výdaje na agrární politiku podle institucí (mil. Kč)

Zdroj: MZe ČR Zpráva o stavu zemědělství v ČR za rok 2005 [8]

Podpory podle hlavních směrů a zdrojů jsou uvedeny v grafu č. 4. Největší podíl podpor připadá na přímé platby: 44 – 45 % v roce 2004 i 2005. Výrazně vzrostly podpory HRDP, OP a SAPARD, jejichž 20 % podíl v roce 2004 se v roce 2005 navýšil na zhruba 31 % veškerých podpor. Podíl zdrojů EU na agrární politice ČR se zvýšil ze 40 % v roce 2004 na 50 % v roce 2005.

Graf č. 4: Výdaje podle hlavních směrů podpor

Zdroj: MZe ČR Zpráva o stavu zemědělství v ČR za rok 2005 [8]

4 Charakteristika zkoumané rodinné farmy

4.1 Vznik a lokalizace

Zkoumaný subjekt je fyzická osoba, která provozuje zemědělskou výrobu od počátku roku 1993. Podnikatel je zaregistrován jako plátcе daně z přidané hodnoty s účinností od 11. 3. 1993, pro účely výpočtu daně z příjmů vede daňovou evidenci. Zemědělská činnost je provozována jako rodinná farma, na jejímž chodu se společně s hospodařícím rolníkem podílí jeho manželka, syn a dcera, přičemž oba potomci studují VŠ. Rodinné hospodářství je provozováno jako hlavní zdroj obživy rodiny; do rodinného rozpočtu dále plyne minimum peněžních prostředků z invalidního důchodu manželky.

Rodinná farma se nachází v kraji Vysočina, okres Žďár nad Sázavou. Nadmořská výška obce je 672 m n. m., v obci je zapsáno 157 obyvatel k trvalému pobytu. V dané obci v současné době provozují zemědělskou výrobu další dva soukromě hospodařící rolníci a jedna zemědělská společnost s ručením omezeným.

Oblast, ve které se farma nachází, je zařazena mezi znevýhodněné - horské oblasti. Jak uvádí Bečvářová [1] pro zemědělské podniky v těchto regionech je typické, že:

- zemědělství nebývá převažujícím zdrojem příjmu a hlavní činností = musí zabezpečovat dodatečné příjmy z mimozemědělské činnosti (pouze cca 35 % podniků má zemědělství jako hlavní činnost),
- mají vyšší podíl práce členů rodiny než podíl námezdní práce,
- výměra zemědělské půdy podniku je zhruba poloviční než v ostatních oblastech,
- podíl živočišné výroby je podstatně vyšší než u podniků ostatní oblasti,
- kapitálové vybavení (měřené hodnotou strojů, budov a celkového aktivního kapitálu) na 1 ha zemědělské půdy i na 1 pracovníka je nižší, při vyšší pracovní náročnosti je produktivita práce nižší.

Mezi charakteristiky regionu ve kterém se rodinná farma nachází, patří nejvyšší vrchol Svratecké hornatiny, Horní les – 744 m n.m., kde byla v roce 2001 postavena telekomunikační věž (sít' Eurotel), která zároveň slouží pro turistické účely jako rozhledna (výška - 38 metrů nad zemí, tedy 803 m n.m). Z důvodu, že Horní les společně s rozhlednou patří k vyhledávané turistické lokalitě, míří k rozhledně přes obec Nyklovice velký počet turistů. Ti však nevyužívají tras modré turistické značky, ale krátí si cestu přes soukromé pozemky farmy a činí tak značné problémy (škody, osobní konflikty).

4.2 Okolnosti založení rodinné farmy

Na základě realizace restitučních nároků byla na podzim roku 1992 převzata potomky původních majitelů zemědělská půda ze zemědělského družstva o výměře 20 ha, z toho 13,5 ha orné půdy a 6,5 ha luk. V souladu se zákonem č.229/1991 Sb. (zákon o půdě) ve znění pozdějších předpisů byl také převzat živý a mrtvý inventář a to:

- 4 krávy (1 ks – jatky),	- 10 q krmné pšenice,
- 2 jalovice do 1 roku,	- 20 q krmného ječmene,
- 2 prasata na výkrm,	- osivo tritikale na osetí 4 ha,
- 2 býci v jateční váze (jatky),	- osivo ječmene na osetí 4 ha,
	- osivo hrachu na osetí 3 ha.

K obdělávání půdy byly odkoupeny (formou úhrady z majetkového podílu) základní stroje nutné k provozování zemědělské činnosti a to traktor, pluh, sběrací vůz a secí stroj. Na jaře 1996 byl převzat ze zemědělského družstva kravín „K 96“ pro zajištění živočišné výroby.

Do roku 1996 byla zemědělská výroba provozovaná jako vedlejší činnost (hlavní pracovní poměr v textilní továrně), po té již jako hlavní výdělečná činnost majitele farmy.

4.3 Zaměření a struktura činnosti

Hlavním předmětem činnosti rodinné farmy je produkce kravského mléka. Ve stádě dojnic převažuje červenostrakaté plemeno. Stav dojnic se během jednotlivých roků pohybuje od 11 ks do 14 ks, průměrný stav dojnic je 12 ks. Optimální stav by byl podle vlastníka 15 ks dojnic, počet kusů je však významně závislý na výši přidělené kvóty na dodávku mléka.

Jako vedlejší činnost lze uvést rostlinnou výrobu orientovanou na produkci podporující živočišnou výrobu. Na orné půdě jsou pěstovány především obiloviny - ozimá pšenice, ječmen, oves, 1 ha půdy je každoročně vyhrazen pro pěstování brambor, zhruba 0,5 ha bývá oseto jetelotravní směskou, která je určena pro senážování. Trvalé travní porosty jsou využívány k produkci sena.

Během provozování zemědělské činnosti byla zemědělská výměra navýšena o 4,68 ha, a to formou pronájmu. Současná výměra zemědělské půdy je 18,08 ha orné půdy a 6,6 ha travních porostů.

Stav jednotlivých kategorií skotu je v současné době následující:

- telata – do půl roku:	6 ks
- býci – půl až 1 rok:	3 ks
- býci – nad 1 rok:	3 ks
- jalovice – půl až 1 rok:	4 ks
- jalovice – nad 1 rok (zapuštěné):	3 ks
- dojnice:	13 ks

Celkem se jedná o 22 ks skotu. Tento stav byl v průběhu minulých let přibližně stejný. Typ ustájení pro všechny skot (včetně dojnic) je vazná stáj.

Hlavním odběratelem jatečního skotu je Farma Blatiny – CZ, s.r.o. se sídlem provozovny v Novém Městě na Moravě. Tento subjekt funguje jako zprostředkovatel mezi výrobcem a konečným zpracovatelem jatečního skotu.

Kromě zajišťování zemědělské výroby začala rodinná farma od roku 2006 s poskytováním zemědělských služeb – komplexní zpracování travních porostů ke krmným účelům (senážování a lisování), což si však vyžádalo velké finanční investice. Lis CLASS a balička píce byly zaplacený z vlastních zdrojů, traktor CASE s čelním nakladačem byl pořízen formou finančního leasingu v celkové výši 1.478.012 Kč na dobu 5 let.

4.4 Konkurenceschopnost farmy v produkci mléka

Současná výše kvóty rodinné farmy je 77357 kg mléka na hospodářský rok, což při průměrné dojivosti 6000 l/měsíc limituje výše uvedený počet dojnic. K poslednímu navýšení mléčné kvóty došlo v listopad 2005, kdy bylo přikoupeno 6000 litrů (z toho 5 % srážka SZIF). Cílem udělování kvót, kterými je přímo určováno množství akceptovatelné produkce, je obecně snížit nadprodukcí (respektive zabránit vzniku nadprodukce) daných komodit v rámci společného trhu EU, v našem případě tedy mléka.

Při překročení produkce mléka nad uvedenou kvótu je udělováno penále (4 Kč za litr), přičemž nákup kvóty je velmi obtížný (nyní 15 % strháváno SZIF).

Kvóta je udělována vždy na období od 1. 4. do 31. 3. příslušného roku. V tabulce č. 1 je uvedeno plnění kvóty farmou v období XII/04 – III/07. (Poznámka: hodnota v měsíci březnu představuje výši plnění ze 3/4 za předcházející kalendářní rok, pouze 1/3 výše plnění kvóty náleží k uvedenému roku, tzn. že uvedené údaje vypovídají více o produkci mléka za předcházející rok).

Tab. č. 1: Plnění mléčné kvóty farmou

Období	Výše kvóty	Plnění kvóty farmou
	v kg	v %
XII / 2004	71.680	79,44
III / 2005		102,61
XII / 2005	77.357	74,74
III / 2006		97,86
XII / 2006		61,58
III / 2007		88,48

Zdroj: Interní evidence rodinné farmy[3]

Základní cena vykupovaného mléka se v daném období (I.04 – IX.06) pohybovala v rozmezí od 7,4 do 8 Kč/l.

Od listopadu 2006 došlo ke změně v systému úhrady: základní cena byla stanovena na úroveň 1,85 Kč/l. V tabulce č. 2 je uvedeno, jak se projevila tato změna systému úhrady ve struktuře konečné realizační ceny vyplácené farmě.

Tab. č. 2: Struktura realizační ceny za mléko

	Období			
	říjen 2006		listopad 2006	
Základní cena	7,40 Kč/l	93 %	1,85 Kč/l	23 %
Příplatek za tuk	0,40 Kč/l	5 %	2,60 Kč/l	32,5 %
Příplatek za bílkovinu	0,16 Kč/l	2 %	3,55 Kč/l	44,5 %
Realizační cena	7,96 Kč/l	100 %	8,00 Kč/l	100 %

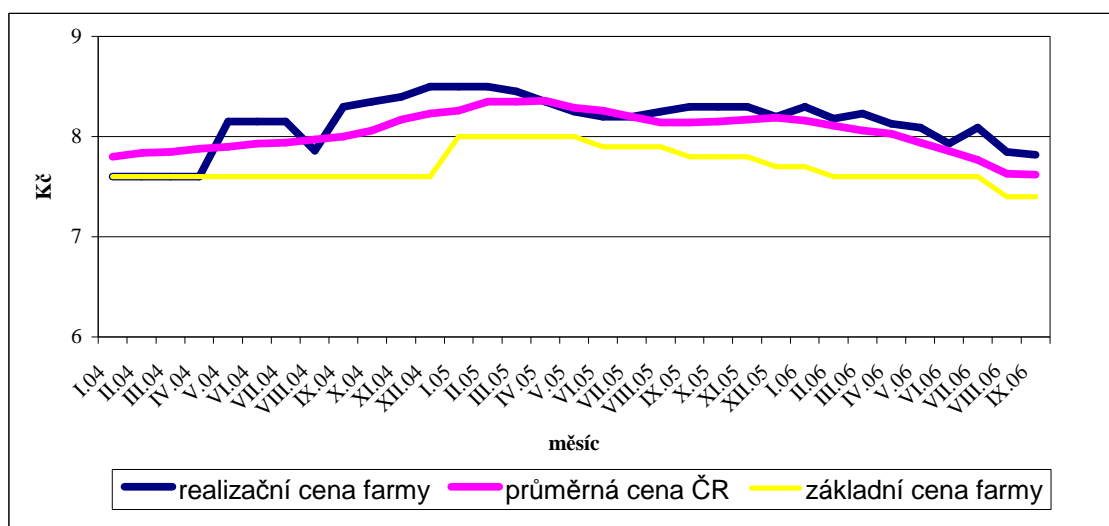
Zdroj: Interní evidence rodinné farmy [3]

Realizační, tedy celkem vyplácená cena je závislá na kvalitě mléka vyjádřené hodnotou bílkoviny a tuku v dodaném mléce. Cena mléka dodávaného danou farmou se ve sledovaném období pohybovala v rozmezí od 7,6 do 8,5 Kč/l. Průměrná hodnota bílkoviny v období roku 2004 až 2006 byla 3,49 %, průměrná hodnota tuku za období roku 2004 až 2006 byla 4,69 %. Odběratelem mléka je mlékárna Olešnice, RMD se sídlem v Olešnici na Moravě, která zajišťuje také odvoz mléka. Místem odběru je v zimním období prostor u kravína patřící společnosti s ručením omezeným, která provozuje zemědělskou činnost

v obci a je vzdálený asi 100 m od kravína farmy, po zbytek roku je mléko odebíráno přímo z výrobních prostor zemědělské usedlosti.

Při srovnání základní ceny, realizační ceny farmy a průměrné ceny mléka dosahované v tomto odvětví v ČR (viz. graf č. 5), je zřejmé, že základní cena, kterou nabízí daná mlékárna jako konkrétní odběratel, se pohybuje pod průměrnou cenou dosahovanou v odvětví. Přesto však farma dosahuje celkovou realizační cenu vyšší než je celostátní průměr. To je dáno díky vysoké kvalitě (vysoké procento tuku a bílkoviny) produkovaného mléka, na kterou jsou vázány a vypláceny příplatky.

Graf č. 5: Porovnání cen mléka v období od I.04 do IX.06

Zdroj: Zpráva o trhu s mlékem a mlékárenskými výrobky [9]

Kvalita mléka se tedy stává významnou konkurenční výhodou farmy v porovnání s ostatními okolními zemědělskými podniky. Naopak konkurenční nevýhodou je malý objem dodávaného mléka, který činí zhruba 6000 l mléka měsíčně. Tato nevýhoda je vztažena zejména vůči akciové společnosti provozované v obci, jejíž průměrná měsíční produkce činí asi 54000 l. Na zbývající dva podnikatelské subjekty (FO) nacházejících se v obci se tato nevýhoda nevztahuje, neboť mléčnou produkci v nedávné minulosti ukončily z důvodu značné finanční neefektivnosti výroby.

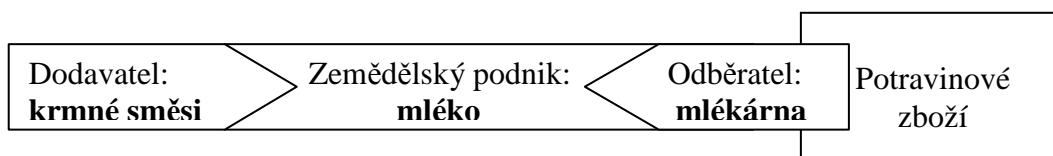
4.5 Farma v dodavatelsko-odběratelských vztazích

Jak již bylo uvedeno v úvodní části práce, dnešní zemědělství je ve své výrobní funkci stále výrazněji ovlivňováno okolím, (předcházejícími a navazujícími odvětvími výroby, služeb a distribuce i obchodu), jakož i celkovou úrovní ekonomiky.

Klíčové postavení získávají finalizující články řetězce, které prosazují své zájmy i v předvýrobních fázích a v odvětvích vstupů do celého systému výroby potravin. Tím dochází k oslabení pozice zemědělců jak z hlediska volby výrobního programu tak v důsledku omezené možnosti volby a výběru partnerů v horizontálních i vertikálních vazbách potravinového řetězce (omezení manévrovacího prostoru je do značné míry dáno i charakterem zemědělských komodit, kde jednou z rozhodujících rolí hraje objem a možnost transportu těchto komodit). Finalizující články potravinového řetězce tak v podstatě určují rozsah, rozmístění i způsob výroby zemědělské produkce jako suroviny pro další zpracování a prodej.

Tato obecně vymezená teoretická východiska lze v praxi potvrdit i ze zkušeností dané rodinné farmy. Z jedné strany je farma nucena vynakládat vysoké náklady na vstupy a to především na nákup kvalitních krmných směsí pro dojnice k zajištění kvalitního mléka. V minulosti, kdy farma preferovala levnější a tím méně kvalitní směsi, docházelo ke zhoršení zdravotního stavu dojnic a tím i ke snížení kvality mléka. To následně způsobilo nejen snížení produkce mléka a příjmů za mléko, ale také zvýšení výdajů na zdoluhavé léčení dojnic. Z druhé strany je farma omezena odběratelem mléka na trhu zemědělských výrobků, kde farma vystupuje jako výrobce zemědělských komodit na straně nabídky a zpracovatelský podnik (mlékárna) je kupující. Mlékárna jako poptávající článek komoditního řetězce vystupuje jako subjekt určující cenu dodávaného mléka. Farma v podstatě nemá možnost bránit se, a to z důvodu neexistence substitučního odběratele a také z důvodu malého objemu dodávaného mléka, který má za následek nulovou vyjednávací pozici farmy. Uplatňuje se tím vztah znázorňující postavení zemědělského podniku ve vertikále, jak je uvedeno na obrázku č. 1.

Obr. č.1: Postavení zemědělského podniku v komoditní vertikále

Zdroj: Bečvářová [2]

I zde se potvrzuje že, převážná část ceny potravin se vztahuje k činnostem navazujícím na zemědělskou prvovýrobu, tzn. služby, zpracování a obchod. Bečvářová [1] uvádí, že z celkových výdajů spotřebitelů za potravinové produkty se méně než 1/4 vrátí

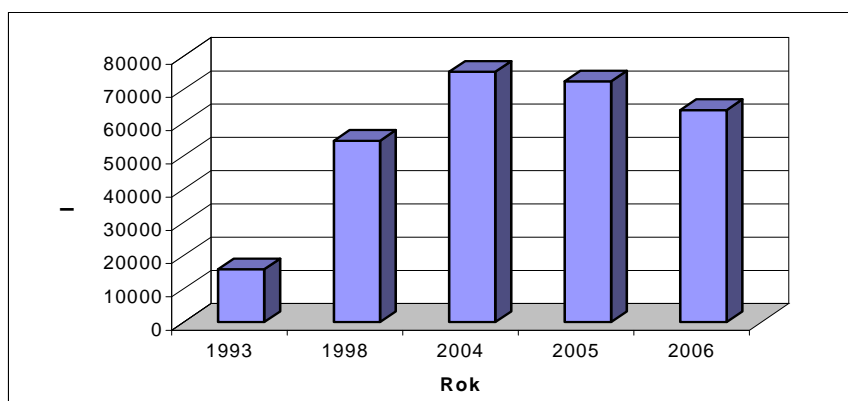
k producentům zemědělské suroviny, zatímco více než 3/4 výdajů připadá na tzv. marketingové náklady, které zahrnují náklady spojené se zpracováním, skladováním, dopravou, a distribucí potravin ke spotřebitelům. Hodnota zemědělského produktu tvoří tedy přibližně čtvrtinu nákladů na výrobek. Podíl zemědělské suroviny na spotřebitelských výdajích obecně klesá a pohybuje se v rozmezí 25 – 30 % konečné ceny potravin, ve kterých se zvyšuje podíl marketingu a zpracování.

4.6 Výroba mléka v hospodářských výsledcích farmy

4.6.1 Užítkovost a produkce

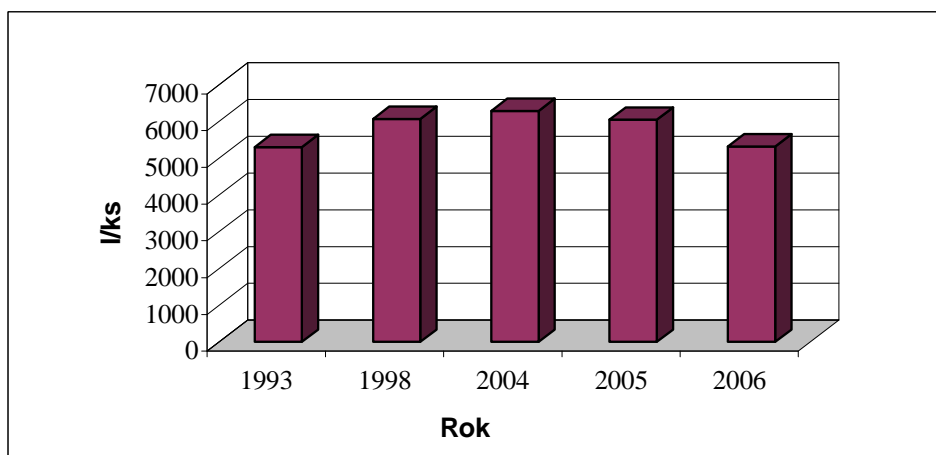
Od počátku hospodaření docházelo v jednotlivých letech ke zvyšování produkce mléka především v důsledku zvyšování počtu dojnic, kdy vrcholu bylo dosaženo v roce 2004 (graf č. 6). Pozitivně se projevila i rostoucí užítkovost, což je dokumentováno v grafu č. 7.

Graf č. 6: Vývoj celkové produkce mléka v letech 1993 – 2006

Zdroj: Interní evidence rodinné farmy [3]

Graf č.7: Vývoj průměrné dojivosti v letech 1993 – 2006

Zdroj: Interní evidence rodinné farmy [3]

Negativní tendence v produkci mléka byly zaznamenány v letech 2005 a 2006. K poklesu celkové produkce mléka a také užitkovosti došlo v důsledku tuhé zimy 2005/2006, neboť v tomto období hladovějící lesní zvěř značně znehodnotila senážové balíky na polích. Krmení pro dobytek tak bylo nekvalitní a také nedostačující. To mělo špatný vliv na celkový zdravotní stav a užitkovost dojníc nejen v roce 2005, ale především v roce 2006. Tyto tendence jsou také patrné z tabulky č. 1, ve které je znázorněno plnění mléčné kvóty farmou. Zde se plnění mléčné kvóty postupně snižovalo od 102,61 %, přes 97,86 %, až po pouhých 88,48 % na konci období stanoveného pro plnění.

Situace se začala zlepšovat až v listopadu roku 2006, což však již výrazně neovlivnilo konečný výsledek za tento rok. Situaci způsobenou nepříznivým počasím, který je faktorem neovlivnitelným, navíc umocnil faktor ovlivnitelný farmářem a to nízký počet dojníc. Vyšší počet dojníc by zajistil nejen vyšší užitkovost, ale také by snížil možná rizika a následné dopady souvisejících s výrobní činností.

Tab. č. 3: Vývoj základních ukazatelů produkce mléka v období 1993 - 2006

	Rok				
	1993	1998	2004	2005	2006
Produkce mléka za rok v l	15886	54584	75379	72469	63796
Průměrná roční cena v Kč/l	6,3	8,6	8,095	8,364	8,066
Průměrný roční stav dojníc v ks	3	9	12	12	12
Průměrná roční dojivost v l/ks	5295	6064	6282	6039	5316

Zdroj: Interní evidence rodinné farmy [3]

4.6.2 Tržby za mléko v příjmech farmy

Z grafu č. 8 je zřejmé, že hlavní zdroj příjmů pro farmu skutečně představují tržby za prodej mléka a to i přesto, že dochází k jejich snižování (2006/2005 – pokles o 13,1%). V pořadí druhými nejvyššími příjmy jsou tržby za jateční skot (2006/2005 – zvýšení o 24,6%). Uvedené tržby jsou nezbytnými finančními zdroji pro udržení výrobního procesu (např. pořízení krmiv) a jsou jediným zdrojem, který umožňuje investice do nových (již použitých) strojů, výrobního zařízení a také údržbu stávajícího majetku.

V roce 2006 došlo ke značnému navýšení tržeb plynoucích za poskytování služeb (zpracování travních porostů), u nichž je předpokládána rostoucí tendence i do budoucna. Tyto příjmy budou využívány především na uhrazení splátek finančního leasingu.

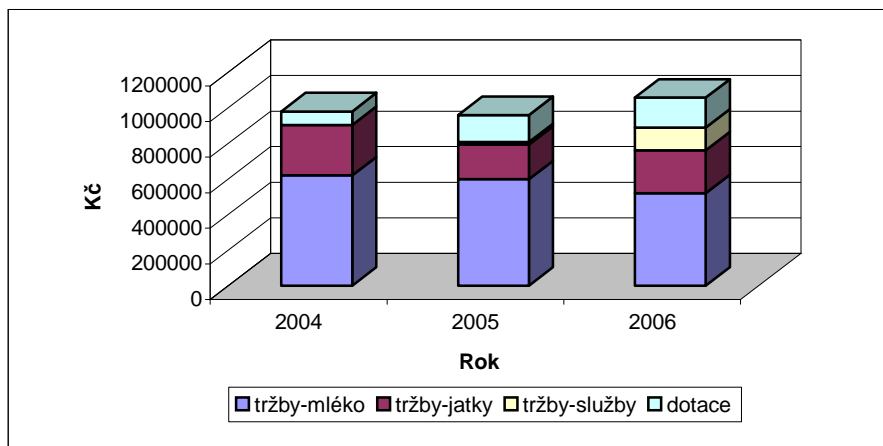
Významný zdroj příjmů představují také přijaté dotace, které budou podrobněji popsány v kapitole 6.

Tab. č. 4: Struktura příjmů rodinné farmy v období 2004 – 2006

v Kč		Rok		
		2004	2005	2006
Příjmy celkem		979.470	958.400	1.057.117
z toho:	tržby-mléko	619.625	597.772	519.186
	tržby-jatky	283.124	194.092	241.806
	tržby-slужby	0	15.000	127.580
	dotace	76.721	151.536	168.545
Příjmy – výdaje		135.384	128.625	211.499

Zdroj: Interní evidence rodinné farmy [3]

Graf č. 8: Struktura příjmů rodinné farmy v období 2004 – 2006

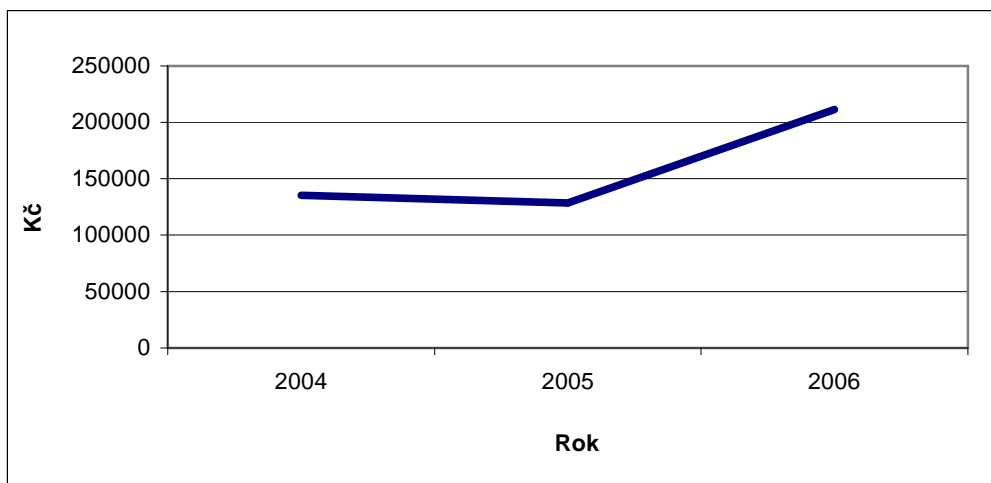

Zdroj: Interní evidence rodinné farmy [3]

Mezi hlavní položky ve struktuře nákladů patří výdaje za pohonné hmoty (naftu), krmivo, chemické přípravky (hnojiva, postřiky) a režie, která zahrnuje veškeré drobné výdaje na náhradní díly a průmyslové zboží. Pohonné hmoty se na celkových nákladech v průměru podílí 16,5 %, krmivo 9,5 %, kdy v roce 2006 došlo k navýšení na 11,5 %, chemické přípravky 9,5 %, u nichž v roce 2006 došlo naopak ke snížení na pouhé 1,5 % a režie, která představuje asi 25 %.

V roce 2006 navíc vznikly nové výdaje vynakládané na leasingový pronájem ve výši 19,5 %.

Graf č. 9: Vývoj hospodářského výsledku rodinné farmy v období 2004 - 2006

Zdroj: Interní evidence rodinné farmy [3]

Při srovnání grafu č. 8 a grafu č. 9 je zřejmé, že výsledek hospodaření kopíruje stav tržeb (příjmů) v jednotlivých letech. Maximální příjmy a tedy i hospodářský výsledek byly dosaženy v roce 2006 a to i přesto, že v tomto roce současně vzrostly výdaje související především s pořízením nových strojů a nákupem kvalitních směsí pro dojnice, ke zlepšení jejich zdravotního stavu.

5 Dotace jako další zdroj příjmů rodinné farmy

Dotace u této konkrétní rodinné farmy se meziročně v letech 2006/2005 zvýšily o 11,22 %. Celková výše dotací je uvedena v tabulce č. 4, která charakterizuje strukturu příjmů rodinné farmy ve sledovaném období. Jak prokazuje analýza, právě dotace mají rozhodující vliv na udržení kladných výsledků hospodaření farmy.

5.1 Možnosti využití dotací v období 2004 – 2006

Přehled vyplacených dotací za období 2004 – 2006

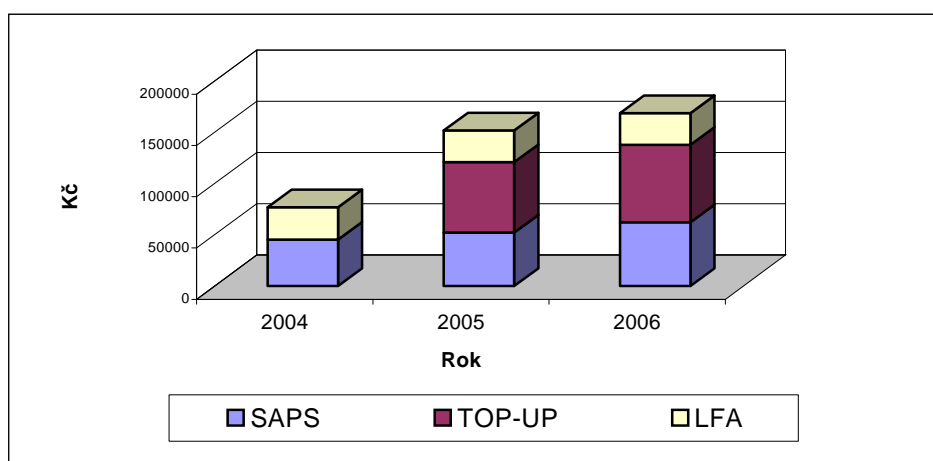
Podpora v rámci jednotné platby SAPS se vztahuje na kultury orná půda a travní porosty.

Národní doplňkové platby k přímým podporám - Top-Up jsou poskytovány v oblasti chovu přežvýkavců.

Podpora LFA je určena na kulturu travní porost, obhospodařovanou v méně příznivé oblasti s označením horská oblast typu H^A, což představuje obce nebo katastrální území s nadmořskou výškou nad 600 m.n.m nebo s výškou 500 až 600 m.n.m. a zároveň se svažností vyšší jak 7 stupňů na 50% území této obce nebo katastrálního území.

Jednotlivé podpory jsou poskytovány Státním zemědělským Intervenčním fondem jako věcně a místně příslušným správním orgánem, na základě jeho vlastního rozhodnutí.

Graf č. 8: Přijaté dotace v období 2004 - 2006

Zdroj: Interní evidence rodinné farmy [3]

Z grafu č. 8 je zřejmé že výše vyplacených dotací se v daném období souvisle zvyšovala. K velkému nárůstu došlo v roce 2005 a to především díky národním platbám plynoucím ze státního rozpočtu (State-Aid) Top-Up, které doplňují zdroje EU (SAPS). Platby na méně příznivé oblasti - LFA jsou díky stále výměře půdy spadající do této oblasti neměnné. V tabulce č. 6 jsou uvedeny přesné částky přijatých dotací farmy za jednotlivé roky a také počet hektarů, respektive počet velkých dobytčích jednotek (VDJ), na nichž je výše dotací závislá.

Tab. č. 6: Přijaté dotace v období 2004 - 2006

Dotační titul	Rok		
	2004	2005	2006
SAPS – jednotná platba na plochu (Kč)	45.412,21	51.881,03	62.139,31
Počet ha	24,81	24,58	24,68
Top-Up – národní dorovnání k SAPS (Kč)	0	68.721,44	75.517,74
Počet VDJ		21,20	20,60
LFA – méně příznivé oblasti (Kč)	31.309,00	30.934,00	30.888
Počet ha	6,69	6,61	6,60
Celkem za rok vyplaceno (Kč)	76.721,21	151.536,47	168.545,05

Zdroj: Interní evidence rodinné farmy [3]

Pro stanovení VDJ pro platbu na chov přežvýkavců jsou použity následující přepočtové koeficienty:

Tab. č. 7: Přepočtové koeficienty velké dobytčí jednotky

Kategorie	Přepočtové koeficienty VDJ
Tele od 1 do 6 měsíců včetně	0,2
skot nad 6 měsíců do 24 měsíců	0,6
skot nad 24 měsíců	1,0

Zdroj: Příručka pro žadatele 2006 [11]

V tabulce č. 5 na následující straně je uveden přehled dotací, které farma nejen již v minulosti čerpala a čerpá, ale také dotace dosud nevyužité. Ke každému ze zdrojů plynoucích ať již ze státního rozpočtu, či rozpočtu Evropské unie, je navíc uveden důvod proč je, či není na daný dotační titul uplatňován nárok.

Tab. č. 5: Přehled dotací a možnosti jejich využití

Dotační titul	Využíván		Odůvodnění
	ANO	NE	
SAPS	X		Všechny podmínky splněny.
TOP-UP	X		Všechny podmínky splněny.
HRDP			
- Předčasné ukončení zemědělské činnosti		X	Postupitel nedosáhl požadovaného věku 55 let; syn jako nabyvatel nesplňoval podmínku podnikání.
- LFA	X		Všechny podmínky splněny.
- Agroenvironmentální opatření		X	Nemožnost splnění podmínky hnojení maximálně 70 kg dusíku na ha z důvodu malé výměry zemědělské půdy, která by bez vyšších dávek hnojiv nepřinášela požadovanou produkci (výnosy).
- Lesnictví		X	Nedostatek zemědělské půdy; stávající půdu je možné využít pouze pro rostlinnou výrobu.
- Zakládání skupin výrobců		X	Farma není členem žádné skupiny výrobců, která by vznikla v období 1.5.2004 – 31.10.2006. (Mlékárenské odbytové družstvo, které by přicházelo v úvahu by neposkytovalo výhody vzhledem k malé produkci mléka farmy.)
Operační program zemědělství 2004 – 2006		X	V daném období nedocházelo k významnému rozšiřování, či inovacím.
LEADER ČR		X	Pouze příprava na období 2007 – 2013. Podmínkou existence místní akční skupiny, která by nabízela projekt do kterého by se farma mohla zapojit.

Pramen: Interní evidence rodinné farmy [3]

5.2 Výpočet podkladů pro žádost o dotace podle pravidel a podmínek roku 2006 dané rodinné farmy

Při využití pravidel pro jednotlivé okruhy dotací byly vypočteny následující hodnoty.

SAPS

Výše podpory

$$\begin{aligned} &= \text{základní sazba na 1 ha zem. půdy (v Kč)} \times \text{zjištěná plocha}^1 \text{ zem. půdy (v ha)} \\ &= 2.517,8 \times 24,68 = \underline{62.139,31 \text{ Kč}} \end{aligned}$$

Top-Up

Výše podpory

$$\begin{aligned} &= \text{základní sazba na 1 ha zem. půdy (v Kč)} \times \text{zjištěná plocha zem. půdy (v ha)} \\ &= 3.665,91 \times 20,60 = \underline{75.517,74 \text{ Kč}} \end{aligned}$$

LFA

Výše podpory

$$\begin{aligned} &= \text{sazba vyrovnávacího příspěvku na ha travních porostů (v Kč)} \times \text{zjištěná plocha} \\ &\text{TP v (ha)} \\ &= 4.680 \times 6,6 = \underline{30.888 \text{ Kč}} \end{aligned}$$

¹ Jedná se o zemědělskou půdu, která je v Evidenci vedena jako způsobilá k poskytnutí platby podle čl. 143b, odst. 4 Nařízení Rady (ES) č. 1782/2003, tj. k 30.6.2003 byla uchována v dobrém zemědělském stavu.

6 Předpoklady a možnosti dalšího rozvoje zkoumané rodinné farmy

Pro celkové vyhodnocení a shrnutí výsledků vlastní práce byla využita SWOT analýza, která jako souhrnná analýza vnitřních a vnějších předpokladů umožňuje zhodnotit celkovou situaci, ve které se farma nachází, a to jak z hlediska makroprostředí, tak z hlediska mikroprostředí.

Makroprostředí je zde charakterizováno výčtem příležitostí a hrozeb. Analýza makroprostředí nám napomáhá odhalit atraktivní příležitosti na trhu, co trh nabízí, ale také jaké nebezpečí a nástrahy jsou zde skryty.

Naopak formulování silných a slabých stránek samotné farmy ukazuje, co by se mohlo stát pro farmu výhodou, i s jakými těžkostmi musí počítat. Analýzu silných a slabých stránek můžeme nazvat analýzou mikroprostředí. SWOT analýza a strategie z ní vyplývající, by měly podnikateli usnadnit do budoucna nejen plánování, ale také konečné rozhodování o dalším chodu farmy.

6.1 Silné stránky, slabé stránky, příležitosti a ohrožení

Silné stránky (Strengths)

- rodinná tradice zemědělské činnosti,
- přijatelná dopravní obslužnost obce (IDS JMK),
- nízká místní úřední cena zemědělské půdy (2 Kč/m²),
- vysoká kvalita mléka (bílkovina: 3,49 %, tuk: 4,69 %).

Slabé stránky (Weaknesses)

- zastaralé technické a technologické vybavení – vysoké provozní náklady,
- nízká úroveň příjmů v zemědělství,
- vysoký podíl půd v méně příznivých oblastech ohrožených erozí a degradací,
- špatný stavebně technický stav budov,
- nízký počet dojnic,
- nedostačující výměra zemědělské půdy.

Příležitosti (Opportunities)

- podpora udržitelného rozvoje v ekonomické a politické strategii EU,
- produkce obnovitelných zdrojů energie v souladu se závazkem EU, zpracování a využití těchto zdrojů,

- rostoucí poptávka po kvalitních potravinách,
- rostoucí poptávka po mimoprodukčních funkcích zemědělství i lesa,
- předpokládané omezování dopravy mezi kontinenty a lokálními trhy v důsledku zvyšování cen pohonných hmot,
- využití kulturních specifík venkovského regionu pro cestovní ruch - umístění farmy v blízkosti turistického objektu (rozhledna), zvyšující se počet turistů proudících přes soukromé pozemky,
- předpokládané zdvojnásobení globální poptávky po potravinách do roku 2025.

Hrozby (Threats)

- dovoz levné zemědělské produkce z nákladově příznivějších regionů světa,
- diktování prodejních cen odběrateli, tlak na jejich snižování,
- malý investiční kapitál,
- obtížný nákup (pronájem) půdy – velký hlad po půdě v dané oblasti,
- umístění farmy v blízkosti turistického objektu – rozhledny, zvyšující se počet turistů proudících přes soukromé pozemky,
- zvyšování cen pohonných hmot,
- předpokládaný pokles dotací na zemědělskou produkci ve prospěch rozvoje venkova.

6.2 Strategie

Na základě vzájemného porovnání příležitostí a hrozeb vnějšího prostředí a silných a slabých stránek vnitřního prostředí vyplývají 4 možné skupiny strategií [5]:

1. Strategie SO, zaměřená na využití silných stránek k získání výhod z příležitostí vnějšího prostředí.
2. Strategie ST, zaměřené na využití silných stránek a na eliminaci resp. snížení negativních účinků hrozeb z vnějšího prostředí.
3. Strategie WO, zaměřené na překonávání vlastních slabých stránek a využívání výhod z příležitostí vnějšího prostředí.
4. Strategie WT, zaměřené na minimalizaci slabých stránek a vyhnutí se hrozbám z vnějšího prostředí.

Při vyhodnocení a volbě strategií by měla být jako prioritní realizována strategie SO, neboli strategie maxi-maxi. Druhou strategií, na kterou by měly být soustředěny podnikové zdroje je strategie WT, neboli strategie mini-mini.

Strategie SO - „maxi-maxi“

1. vysoká kvalita mléka + rostoucí poptávka po kvalitních potravinách

Vysoká kvalita je jedinou konkurenční výhodou farmy, proto by měly být vynakládány snahy k jejímu udržení. Vzhledem ke stoupající poptávce po kvalitních potravinách by se do budoucna dalo přemýšlet o zavedení prodeje mléka „ze dvora“, které by jistě přilákalo nové spotřebitele i z řad turistů.

2. nízká místní úřední cena půdy + produkce obnovitelných zdrojů energie v souladu se závazkem EU, zpracování a využití těchto zdrojů

Nízká místní úřední cena půdy by měla být využita k zvýšení výměry zemědělské půdy, která by mohla být mimo jiné využita k produkci obnovitelných zdrojů energie – biomasy.

3. přijatelná dopravní obslužnost obce + využití kulturních specifíků venkovského regionu pro cestovní ruch - umístění farmy v blízkosti turistického objektu (rozhledna), zvyšující se počet turistů proudících přes soukromé pozemky

Díky zavedení Integrované městské dopravy Jihomoravským krajem i do oblasti Nyklovic (především spoje do městečka Olešnice, vzdáleného 9 km) lze předpokládat zvýšený počet turistů mířících na místní rozhlednu. Z těchto důvodů by měla být do budoucna zvažena možnost zavedení agroturistiky na farmě.

Strategie WO – „mini-maxi“

1. vysoký podíl půd v méně příznivých oblastech ohrožených erozí a degradací + rostoucí poptávka po mimoprodukčních funkcích zemědělství i lesa

Vzhledem k lokalizaci farmy, kde převažují pozemky méně vhodné k pěstování plodin dosahujících vysokých výnosů při sklizni, bylo by vhodné tyto pozemky zatravnit a využít je především k pastvě dobytka a k vytváření kulturní podoby krajiny.

2. nízká úroveň příjmů v zemědělství + využití kulturních specifíků venkovského regionu pro cestovní ruch - umístění farmy v blízkosti turistického objektu (rozhledna), zvyšující se počet turistů proudících přes soukromé pozemky

Pro zvýšení celkové úrovně příjmů plynoucích ze zemědělství je nutné zapojení nových aktivit, přesahujících původní zemědělskou výrobu. Jednou z takových aktivit je podílet se na rozvoji agroturistiky, jejíž potenciál úspěšnosti výrazně stoupl s výstavbou rozhledny v nedalekém okolí farmy. Rozvoj činností v oblasti agroturistiky (služeb pro turisty) by tak mohl vést ke změně hrozby vyplývající z negativních důsledků růstu počtu turistů, v příležitost, přinášející nové příjmy do rozpočtu farmy.

3. nízký počet dojnic + růst globální poptávky po potravinách do roku 2025

Jelikož se do roku 2025 předpokládá, že se globální poptávka po potravinách nejméně zdvojnásobí, je samozřejmé, že zemědělství z hlediska produkce potravin bude mít i nadále existenčně důležitý význam, který se bude neustále zvyšovat. Proto je důležité především produkci mléka (ale i ostatních komodit) zachovat a to i přes zhoršující se finanční podmínky výroby. Současně je však také nutné rozšíření chovu dojnic, které s sebou přinese nejen zvýšení produktivity, navýšení tržeb, ale také snížení rizik souvisejících s chovem velmi malého stáda.

Strategie ST – „maxi-mini“

1. nízká místní úřední cena zemědělské půdy + obtížný nákup (pronájem) půdy – vysoká poptávka po půdě v dané oblasti

V důsledku nízké úřední ceny zemědělské půdy, která se pohybuje kolem 2 Kč za m² by teoreticky nemělo být problémem navýšení výměry zemědělské půdy. Situace je však komplikovaná vysokou poptávkou po půdě v této oblasti, která tržní cenu půdy výrazně zvyšuje. V úvahu proto přichází spíše možnost pronájmu půdy, problémem v této lokalitě je však skutečnost, že většinu daných pozemků vlastní více vlastníků (s rozdílnými názory), což komplikuje pronájem pozemků v krátkém časovém horizontu.

2. vysoká kvalita mléka + dovoz levné zemědělské produkce z nákladově příznivějších regionů světa

Vysoká kvalita mléka i přes dovoz levné zemědělské produkce z nákladově příznivějších regionů světa umožňuje mléčnou produkci zachovávat, neboť jak je známo, velké množství spotřebitelů upřednostňuje domácí výrobky, u kterých si může být jista kvalitou a původem.

3. vysoká kvalita mléka + diktování prodejních cen odběrateli, tlak na jejich snižování

Vysoká kvalita mléka rovněž zajišťuje získání vyšších příplatků k základní ceně, což částečně kompenzuje nevýhodu diktování prodejní ceny ze strany odběratele.

Strategie WT – „mini-mini“

1. nízký počet dojnic + diktování prodejních cen odběrateli, tlak na jejich snižování

Nízký počet dojnic a tím malý objem produkovaného (dodávaného) mléka způsobuje velmi malou vyjednávací pozici při určování ceny mléka na úrovni cen zemědělských výrobců. Při rozšíření stáda dojnic a navýšení dodávek mléka vysoké kvality se vyjednávací pozice kvalitního dodavatele zvyšuje.

2. zastaralé technické a technologické vybavení, vysoké provozní náklady + malý investiční kapitál

Pro zachování a rozšíření činnosti farmy je nezbytné získat odpovídající objem finančních prostředků. Ty do podniku plynou především z tržeb za prodej mléka, jatečního skotu, poskytování služeb a v neposlední řadě z poskytnutých dotací. Tyto příjmy však dlouhodobě nejsou schopny zajistit dostatečné množství peněžních prostředků na chod prosperujícího a rozvíjejícího se podniku. Další a z hlediska zkoumaného podniku vhodnou možností jak řešit tento problém je využívání finančního leasingu. Zde však je třeba upozornit na riziko nárůstu zadluženosti farmy, který by následně mohl vést až k bankrotu.

3. nedostatečná výměra zemědělské půdy + obtížný nákup (pronájem) půdy – poptávka po půdě v dané oblasti

Současná výměra zemědělské půdy je zcela nedostačující, jak z hlediska technologických potřeb rostlinné výroby a živočišné výroby, tak z hlediska zajištění dalších mimoprodukčních aktivit podniku. Situaci navíc komplikuje obtížnost nákupu půdy v dané oblasti. V případě, že by se podařilo půdu přikoupit, popřípadě pronajmout, stávající pozemky lze využít k pastevním účelům, nové pozemky k rostlinné výrobě.

4. nedostateční výměra zemědělské půdy + zvyšování cen pohonných hmot

Do budoucna lze očekávat další zvyšování cen pohonných hmot, což může vést k růstu významnosti lokálních trhů. V konečném důsledku by mohlo posílit pozici

zemědělských výrobců vyplývající z potřeby zásobování produkty na místní bázi. Jejich konkurenceschopnost však bude závislá i na využitelnosti a odpovídající výměře zemědělské půdy, která zajistí požadovaný objem produkce.

5. nízká úroveň příjmů v zemědělství + předpokládaný pokles dotací na zemědělskou produkci ve prospěch rozvoje venkova (zajištění dalších aktivit přinášející příjmy)

Do budoucna se také předpokládá, že poklesne výše dotací na zemědělskou produkci a to ve prospěch rozvoje venkova. Proto je nutné zajištění dalších aktivit přinášející příjmy (agroturistika, zemědělské služby), které by zajistily udržení životního standardu celé rodiny (respektive farmy).

Celkově k získaným poznatkům

Skutečnost, že české zemědělství prošlo v posledních patnácti letech celou řadou proměn se plně odráží právě v situaci obnovení malých rodinných farem, které musely zahájit svou činnost ve zcela nových podmínkách vnitřního i vnějšího ekonomického prostředí. Po přechodu od systému centrálně plánované výroby k tržnímu prostředí na počátku 90. let minulého století je zásadní změnou vstup České republiky do Evropské unie a s ním související aplikace pravidel společné zemědělské politiky.

I s ním je spojena značná nejistota ze strany českých zemědělců týkající se budoucnosti českých zemědělských podniků v rámci rozšířeného a potravinově saturovaného evropského trhu, ať již z hlediska konkurenceschopnosti, či splňování podmínek stanovených politikou Evropské unie.

Z pohledu dané rodinné farmy již nyní, 3 roky po vstupu do EU, však lze na základě výsledků této práce konstatovat, že zapojení České republiky do EU, bylo krokem pozitivním. Největším pozitivem je uplatnění systému a zvýšení dotací plynoucích z rozpočtu EU, které pro danou farmu znamenají nové finanční zdroje umožňující provozovat zemědělskou činnost s kladným hospodářským výsledkem. Současně jsou i příležitostí využít této formy podpory pro realizaci strukturálních změn v činnosti farmy ať již cestou navýšení výměry obhospodařované zemědělské půdy tak především rozšířením, respektive diverzifikací činností členů rodinné farmy se zaměřením na poskytování služeb.

7 Seznam použité literatury

- [1] BEČVÁŘOVÁ, V. *Zemědělská politika*. 1. vyd. Brno: MZLU, 2001. 116 s. ISBN 80-7157-514-3
- [2] BEČVÁŘOVÁ, V. *Podstata a ekonomické souvislosti formování agrobyznysu*. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2005. 68 s. ISBN 80-7157-911-4
- [3] Daňová evidence FO: Pavel Heger pro rok 2004, 2005, 2006
- [4] *Firma a konkureční prostředí 2007 - Sekce 2: Úloha podniku v udržitelném rozvoji regionů*. Brno: MSD,s.r.o., 2007. 180 s. ISBN 978-80-86633-84-8
- [5] POŠVÁŘ, Z. -- ERBES, J. *Management*. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2002. 155 s. ISBN 80-7157-633-6
- [6] zákon č. 241/1997, o zemědělství
- [7] zákon č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání
- [8] *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2004 : zelená zpráva*. Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky, 2005. 225 s. ISBN 80-7084-474-4

Internetové zdroje

- [9] *Zpráva o trhu s mlékem a mlékárenskými výrobky* [online]. Praha: Státní zemědělský intervenční fond [cit 7.11.2006]. Dokument ve formátu PDF. Dostupné na Internetu:
<http://www.szif.cz/irj/go/km/docs/apa_anon/cs/zpravy/tis/zpravy_o_trhu/04/1160144003312.pdf>.

- [10] *Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013* [online]. Praha: MZe [cit. 10.11. 2006]. Dokument ve formátu PDF. Dostupné na Internetu: <http://www.mze.cz/UserFiles/File/EAFRD/PRVweb_leden.pdf>.
- [11] *Příručka pro žadatele 2006* [online]. Praha: Státní zemědělský Intervenční fond [cit. 10.11. 2006]. Dokument ve formátu PDF. Dostupné na Internetu: <http://www.szif.cz/irj/go/km/docs/apa_anon/cs/dokumenty_ke_stazeni/saps/03/176295930995.pdf>.
- [12] *Operační program "Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství"* [online]. Praha: MZe [cit. 7.11. 2006]. Dokument ve formátu DOC. Dostupné na Internetu <http://www.mze.cz/attachments/OP%20Zemědělství_verze_final_duben_na%20net.doc>.
- [13] *Horizontální plán rozvoje venkova* [online]. Praha: MZe [cit. 1. 12. 2006]. Dokument ve formátu DOC. Dostupné na Internetu: <http://81.0.228.70/attachments/aktualizovana_verze_HRDP_bez_priloh_k_1.3.2006.doc>.
- [14] *LEADER +* [online]. Praha: MZe [cit. 4. 12. 2006]. Dokument ve formátu PDF. Dostupné na Internetu: <http://81.0.228.70/attachments/Pravidla_4.2.2006.pdf>.